...палата УзССР

ТОШКЕНТ ОҚШОМИ

Ижтимоий-сиёсий шаҳар газетаси

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 238 (8. 180) ◆ 1992 йил ◆ 3 декабрь, пайшанба ◆ Нархи 3 сўм.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Жаноб Президент!

Ушбу мактубни мен Бирлашган Миллатлар Ташкилоти байрами муносабати билан юборган табрикномангиз учун ташаккур айтиш ниятида ёзмоқдаман.

Тожикистондаги аҳволни ўрганиш мақсадида БМТ вакилларини юбориш тўғрисидаги қароримга муносиб баҳо берганингиздан мамнунман.

Аминманки, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тарихида туб бурилиш чоғи тобора яқинлашмоқда. Айни вақтда мен Бирлашган Миллатлар Ташкилоти янги бошқарувини тузиш қийинчиликсиз, осонликча кечади, демоқчи эмасман. Аксинча, вазиятни теран таҳлил этиб, янги мустақил давлатларда юз бераётган ўзгаришларнинг муқаррарлигига ишонаман. Бошқа жойлардагига нисбатан Ўзбекистонда тинчлик ва осойишталик барқарор бўлиб турибди. Бинобарин, барча давлатларнинг БМТ низомини адо этишга муносабатини умидворлик нишонаси дейиш мумкин.

БМТнинг ўзи учун эса бу кундалик вазифа узлуксиз талабларни илгари сураётгани туфайли бутун инсониятга хизмат қилиш мезонидир. Айни замонда, ташкилотларимизнинг янги муносабатларга муҳтожлиги кечиктириб бўлмайдиган масала бўлиб турибди.

Шунинг учун ҳам мактубингизни ўзимга нисбатан катта илтифот деб биламан. Жаноб Президент, Сизга ишончим чексиздир. Шу туйғуларимни қабул қилгайсиз.

Бутрос ҒОЛИЙ,

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Бош котиби.

* *Ишбилармонлик—бозор талаби*

ФОЙДА КЕЛТИРГАН ҲАМКОРЛИК

БОЗОР иқтисодиёти шароитидаги рақобат Тошкент яхна ичимликлар тайёрловчи завод жамоасини ҳам четлаб ўтмади. Жамоа ўзлари ишлаб чиқараётган чанқовбосди ичимликларнинг турларини кўпайтириш, сифатини ошириш муаммосини ҳал этиш учун ҳамма чораларни кўраяпти.

— Талабчан харидорларни биз ишлаб чиқараётган лимонадлар, турли ширали сувлар ҳозирги шароитда қониқтирмай қолди. Чунки дўконларга чет элларда тайёрланган хилма-хил чанқовбосди ичимликлар кўплаб келтирилмоқда, — дейди корхона директори Темур Каримов, — Американинг «Пепси» фирмаси билан ҳамкорликда тайёрлаётган «Пепсикола» ичимлиги ҳам эскираяпти чамамда. Ёки одамларнинг меъдасига тегди. Ҳарқалай бу ичимликка нисбатан ҳам талаб аввалгидан анча камайди. Шунинг учун биз бошқа давлатларнинг фирмалари билан ҳамкорлик қилиш йўлларини ахтара бошладик. Бу йил Ҳиндистоннинг «Парли» фирмаси билан ҳамкорликни йўлга қўйдик. Ҳинд ҳамкасбларимизнинг ёрдамида «Линка», «Голспод», «Тамсап» ва бошқа номларда чанқовбосди ширали сувлари чиқара бошладик. Ҳозирча бу маҳсулотларимизга талаб анча юқори.

Дарвоқе, ишлаб чиқаришга янги технология жорий этилиши билан ишчи кучлари қисқаради. Бу корхонада ҳам шундай бўлиши табиий эди. Лекин корхона маъмурияти цехларни кенгайтириш, қувватларни ошириш ҳисобидан малакали ишчиларни иложи борича қисқартирмасликка эришди. Мавжуд 12 та цехнинг 6 таси бевосита ишлаб чиқариш билан шуғулланадиган бўлди. Йил бошида икки юз киши ишлаган цехларда бугунги кунда 185 ишчи ишлаяпти. 15 кишининг аксарияти бошқа ишларга ўтказилди. Ёши етганлари тантанали равишда қарилик нафақасига узатилди. Бунда албатта корхона маъмурияти, партия ва касаба уюшмаси ташкилоти катта ташаббускорлик кўрсатдилар. Аниқроғи корхона жамоаси бозор муносабатлари аҳоли манфаатлари ва эҳтиёжлари устиворлигини таъминлайдиган, ҳар томонлама ўйлаб ёндошилган ҳамда англаб етилган ислоҳотлар асосида шаклланишини амалда намойиш этди.

Корхона маъмурияти ва жамоа ташкилотлари аҳолининг кам даромадли ҳамда ночор қисмининг ижтимоий жиҳатдан ишончли ҳимоя қилишга эришиш учун жамоа розилиги билан турли хайрия жамғармаларига пул ўтказишни ўзларининг муқаддас бурчлари деб англамоқдалар. Шу боис корхона республика «Маҳалла» хайрия жамғармасига, Шароф Рашидов фондига ва республика ижтимоий таъминот фондига вақтида пул ўтказди. Уларнинг ҳар бирига 200 минг сўмдан маблағ ўтказилди. Бундан ташқари корхона янгидан ташкил этилган «Гулобод» маҳалласининг тикланишига ва 6-шаҳар шифохонаси дарвозаси олдидаги майдоннинг асфальт қилинишига ҳам моддий мадад кўрсатди.

Завод ўз ишчи ва хизматчиларининг иқтисодиётини яхшилашни биринчи даражали вазифа деб билади. Шунинг учун ҳам йил бошида корхонада ўртача бир ишчининг ойлик маоши 622 сўм бўлган бўлса, ҳозирги вақтда у 2400 сўмдан ошиб кетди. Ишлаб чиқариш цехидаги ишчиларнинг маоши 4—4,5 минг сўмни ташкил этаяпти. Бундан ташқари жамоадаги ҳар бир аъзога ойига 1100 сўмдан товон пули берилмоқда.

— Ишбилармонлик — бозор талаби бўлиб қолди, — дейди биз билан суҳбатда корхона касаба уюшмаси раиси Дина Сибирцева. — Биз тадбиркорлик асосида чет эл фирмалари билан ҳамкорликни йўлга қўймаганимизда, ҳозирги даврда касодга учрар эдик. Энди эришган натижаларни мустаҳкамлаш учун ҳамкорликни янада кучайтиряпмиз. Ҳозир ҳаво анча салқинлашиб қолди. Чанқовбосди ичимликларга нисбатан талаб сусайди. Шунинг учун пиво ишлаб чиқаришни конвейердан туширмаймиз. Қолган ширали ичимликларни эса, савдо ташкилотлари талабларига биноан ишлаб чиқараверамиз.

Худойназар ҒОИИБОВ.

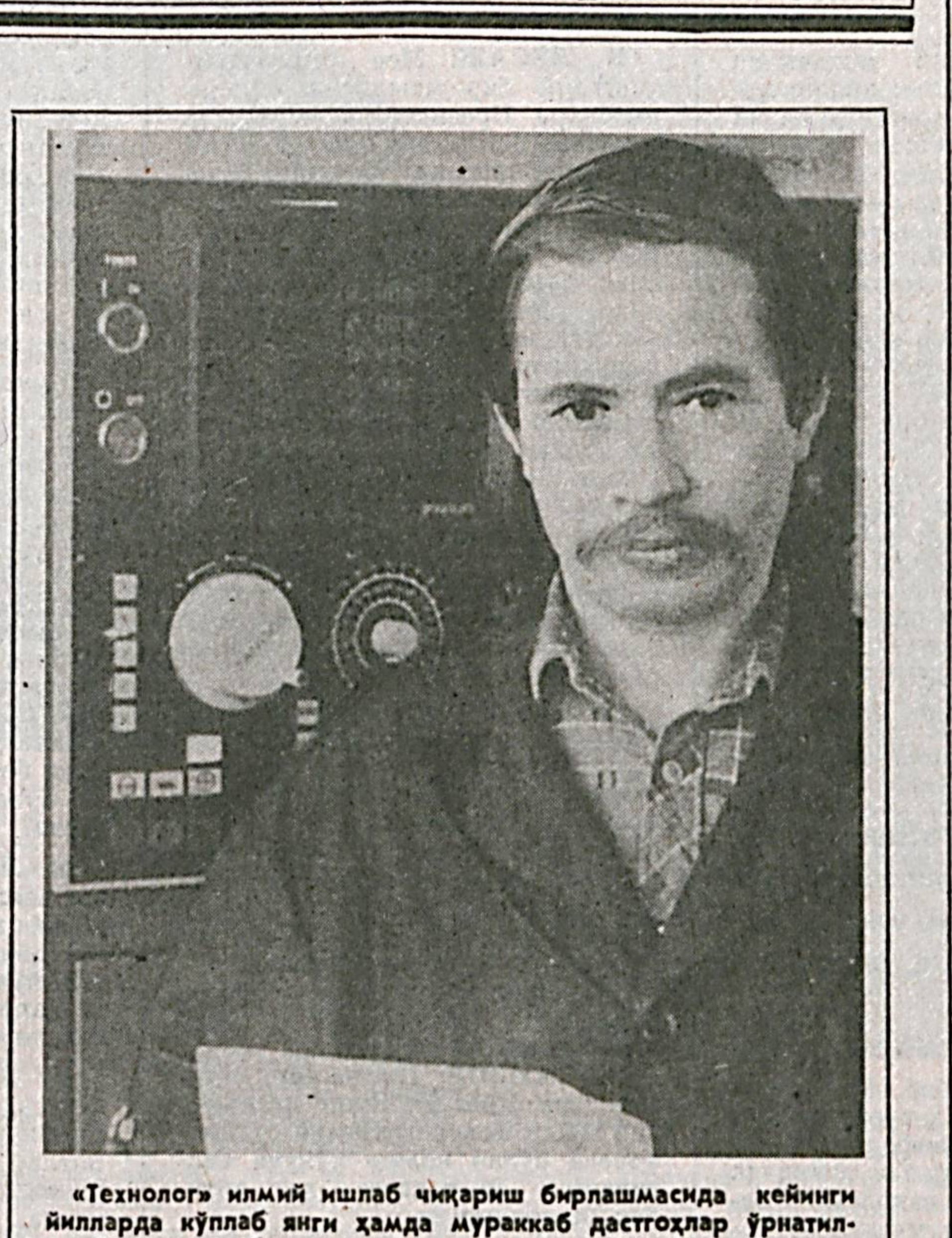

«Технолог» илмий ишлаб чиқариш бирлашмасида кейинги йилларда кўплаб янги ҳамда мураккаб дастгоҳлар ўрнатилди. Бу мураккаб ускуналарда ишлашнинг ўзи бўлмайди, албатта. Корхонада 15 йилдан бери самарали меҳнат қилиб келаётган Николай Маркин бунинг уддасидан чиқади.

СУРАТДА: Николай Маркин ўз дастгоҳи ёнида.

Рустам Шарипов сурати.

ЮҚОРИ БАҲО ОЛДИ

«УЗПЛАСТИТАЛ» қўшма корхонасининг рассоми ва ҳайкалтароши С. Қодирова истеъдодли ижодкорлардан бири сифатида танилиб қолди. У яратган қатор ижод намуналари эндиликда хорижий мамлакатларда ҳам оммалашиб бормоқда. Айниқса, «Хоразмлик аёл» асари унга шуҳрат келтирди. Ана шу нафосатга тўла асари Лондонда ташкил қилинган кўргазмада муваффақиятли намойиш қилинди.

Санъаткор «Насриддин» деб аталган совға буюм асари устида ҳам катта илҳом билан иш олиб борди. Жозибали чиққан бу ижод намунаси эса яқинда Тошкентда ўтган нуфузли танловда юқори баҳо олди.

Саодат ОДИЛОВА.

Бугунги кун нафаси

РЕСПУБЛИКАМИЗДА

⊙ Самарқанд вилояти фаолларининг йиғилишида Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси лойиҳаси муҳокама этилди.

⊙ Хоразм вилояти шоликорлари қабул пунктларига 78 минг тоннадан зиёд «қирмизи дон» топшириб, йиллик режани ошириб бажардилар.

⊙ Қашқадарё вилоятининг шимоли-ғарбий қисмида жойлашган Кўкдумалоқ майдончасида нефть ва газ кони очилди. Қисқа вақт ичида бу ердан олинган 1 миллион тонна нефть Фарғонадаги нефтни қайта ишлаш корхонасига жўнатилди.

⊙ Гурлан районининг тўрт жамоа хўжалиги ва Кисловодскдаги «Союз» ҳиссадорлик жамияти ғўзапоядан қурилиш ва пардозлаш плиталари ишлаб чиқарадиган қўшма корхона ташкил этмоқдалар. Келгуси йилдаёқ у маҳсулот бера бошлаши керак.

⊙ Тошкентда Литва маданияти шаҳар жамияти рўйхатга олинди. Ўзбекистон пойтахтида истиқомат қилувчи литваликлар бу янги жамоатчилик ташкилотини тузиш ташаббускори бўлдилар. Шаҳар жамияти Литва миллий маданиятини тарғиб этишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган.

⊙ Тўрткўлда Қорақалпоғистон Республикасида иккинчи, бу гал ўзбек тилидаги адабий-бадиий ва ижтимоий сиёсий журнал — «Жайҳун»нинг биринчи сони чиқди.

ҲАМДУСТЛИКДА

⊙ Россия Президенти Борис Ельцин кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш тўғрисида фармон чиқарди.

⊙ Шимолий Осетиядаги вазият ҳамон мураккаблигича қолмоқда. Ҳам осетин, ҳам ингушлар томонидан отишмалар бўлиб турибди.

⊙ Сухуми шаҳри яқинида Грузия ва Абхазия қуролли бўлинмалари ўртасида отишмалар давом этмоқда. Кўп ҳолларда артиллерия ва миномёт қуроллари ишга солиняпти. Ҳар икки томондан ҳалок бўлганлар ва жароҳатланганлар сони ортмоқда.

⊙ Россия коммунистлар партиясининг I съезди 5 ва 6 декабрь кунлари бўлиб ўтиши эълон қилинди.

⊙ Қозоғистон мутахассислари фикрига қараганда республикада беш йил мобайнида соф олтин ишлаб чиқаришни 300 фоиз кўпайтириш имкони бор. Келгуси йилнинг ўзида дастлабки Қозоғистон платинасини олиш ҳам режаланмоқда.

⊙ Барча москваликларга Москва вилояти ҳудудида томорқа бериш имконияти йўқ. Шу сабабли уларга томорқа ерларини Калуга, Смоленск, Тверь ва Тула вилоятларидан ажратиш мўлжалланяпти.

⊙ Бошқирдистон Республикасининг истеъфога чиққан Бош вазири Марат Миргазимовга «Восток» банки ойига 1 миллион маош тўланадиган иш таклиф этди.

ХОРИЖДА

⊙ Бирлашган Миллатлар Ташкилоти 3 декабрни Халқаро ногиронлар куни, деб эълон қилган. Бутун жаҳонда бугун ногиронларни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлашга бағишланган тадбирлар бўлиб ўтади.

⊙ Греция Бош вазири К. Мицотакас ўз маҳкамасининг тўла таркибда истеъфога чиққанлигини эълон қилди. Бу ҳукуматда жиддий ўзгартишлар қилиш мақсадида қилинди.

⊙ «Қизил кхмерлар» жангарилари Камбоджада тинчлик ўрнатиш бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилоти кучларининг олти нафар ҳарбий кузатувчисини гаровга олдилар.

⊙ Сурия Президенти Ҳафиз Асад давлатга қарши қўпорувчилик фаолиятида айбланган 550 нафардан кўпроқ маҳбусни авф этиш тўғрисида фармон чиқарди. Бу Сурия раҳбариятининг миллий тотувлик ўрнатиш сиёсати йўлидаги янги қадам бўлди.

⊙ Кипр Президенти Г. Василиу оролда истиқомат қилаётган грек ва турк жамоалари хавфсизлигига кафолат тариқасида мамлакатда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тинчлик кучларини жойлаштиришга розилигини маълум қилди.

⊙ Аргентинада болалар билан савдо-сотиқ қилиш ғоят фойдали тижорат воситасига айланиб қолди. Бу ерда ҳар йили 700 гўдак бола олди-сотти ашёси бўлар экан. Ҳар бола баҳоси ирқига қараб 2 мингдан 20 минг долларгача етмоқда. Маълумотларга қараганда Аргентинадаги ҳар тўрт оиладан бири бола сотиб оляпти.

⊙ Сўнгги пайтда кўпгина хитойликлар Американинг бор-йўғи 60 квадрат сантиметр келадиган ер майдонини 650 долларга сотиб олмоқдалар. Бу билан улар АҚШда яшаш ҳуқуқига эга бўлишдан умидвор бўлаётган эканлар.

ЎЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИНИНГ ЛОЙИҲАСИ ФРАНЦУЗ ҲУҚУҚШУНОСИНИНГ НАЗАРИДА

Яқинда Парижда бўлган пайтимда таниқли француз ҳуқуқшунос олими, «Париж—1» университети халқ ҳуқуқи профессори Мишель Лесаж билан учрашдим. М. Лесаж — қиёсий-ҳуқуқий тадқиқотлар институти директори ҳамда Шарқий Европа мамлакатлари ва собиқ СССР сиёсий муассасалари бўйича мутахассисдир. Кейинги вақтларда М. Лесаж Европа кенгашининг эксперти сифатида иш кўриб, шу пайтгача Россия, Қирғизистон конституцияларининг лойиҳаларини таҳлил этди, Киевда ижроия ҳокимиятни ташкил этиш, унинг қонун чиқарувчи ҳокимият билан ўзаро алоқаси масалалари юзасидан маслаҳат берди. Хуллас, у ниҳоятда билимдон ва МДҲдаги ишларнинг аҳволидан хабардор одам. У ёш мустақил давлатлардаги қонунларнинг ўзгаришини синчиклаб кузатиб турибди.

Профессор М. Лесаж бизнинг конституциямиз лойиҳаси тўғрисидаги фикрларини баҳам кўришга бажонидил рози бўлди.

А. САИДОВ: Профессор, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг лойиҳаси тўғрисидаги умумий таассуротингиз қандай?

М. ЛЕСАЖ: Менга лойиҳанинг аввало қисқалиги ва лўндалиги ёқди. Давлат асосий қонунининг айни мана шундай сифати барча фуқароларга фуқаролик жамиятининг асосий конституциявий қоидаларини тушуниш ва ўзлаштириб олиш имконини беради. Лойиҳа муаллифлари хорижий конституция тажрибасини батафсил ўрганиб, уқиб олганликлари кўриниб турибди. Шу муносабат билан француз конституциявий ҳуқуқининг таъсирини ҳам лойиҳада кўриш менга ёқимли бўлди.

Ўзбекистон мустақил давлат бўлиб олгач, жаҳон ҳамжамиятида тобора дадил ўзига муносиб ўрин олмоқда. Шу боисдан Конституция лойиҳасининг муқаддимасида халқаро ҳуқуқни умум эътироф этган меъёрлари устиворлиги тан олиниши мутлақо тўғридир.

Конституция атамаларидаги янгиликлар кўзга ташланади. Мен ўзбек тилини билмайман. Аммо Ўзбекистоннинг аввалги Конституцияларини ҳам рус тилида ўқиган эдим. Давлат идораларининг ва лавозимларнинг номлари фақат рус тилида берилар эди. Улардан фарқли ўлароқ олий вакиллик органининг номи ўзбекларнинг давлат анъаналари руҳида «Олий мажлис» деб аталибди. Бу — жуда тўғри. Бутун дунёда парламентларнинг номлари ўз тилида: конгресс, риксдаг, мажлис, хурал, кнессет ва ҳоказо тарзида берилади. «Ҳоким» атамаси ҳам яхши, бу мисоллар ўз тилига, анъаналарига ҳурмат билан қаралаётганини кўрсатади.

Менинг асосий хулосам шуки, Ўзбекистон Конституциясининг лойиҳаси жаҳон андозалари даражасида тайёрланган.

Аммо мен мутахассис бўлганим учун ўз истакларимни айтиб ўтишим керак. Буларнинг ҳаммаси— менинг шахсий фикрим. Хоҳланг эътиборга олинг, хоҳланг олманг.

А. САИДОВ: Бу ўринда сиз нималарга алоҳида эътибор бердингиз?

М. ЛЕСАЖ: Ҳар бир давлатнинг Конституцияси давлат ҳокимиятини уюштиришнинг асосий қоидаларини, яъни ваколатларни турли давлат идоралари ўртасида қандай тақсимлашни таърифлаб бериши лозим. Мамлакатингизнинг асосий қонуни лойиҳасида «Ўзбекистон Республикаси давлат ҳокимияти тизими ҳокимиятни қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятига бўлиш қоидасига асосланади» (11-модда) деб тўғри таъкидланган. Француз маърифатпарвари Шарль Луи Монтескьенинг бу ғоясини амалга ошириш учун кўп мамлакатларда неча ўн йилликлар керак бўлди.

Жаҳонга машҳур ҳуқуқшунослик маркази — Франция «Қиёсий қонуншунослик жамияти» ўзбекистонлик профессор Акмал Саидовни хорижий аъзо этиб сайлади. Шу муносабат билан яқинда олим Парижга бориб, маъруза қилди. Бу воқеа ҳуқуқшунос олим А. Саидовнинг халқаро миқёсда иккинчи бор тан олиниши бўлди. 1990 йилда у Осиё ва Тинч океан минтақаси ҳуқуқшунослари халқаро уюшмасининг якка аъзоси қилиб сайланган эди.

(Давоми 2-бетда).

ЭЛЧИЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

КЕЧА Ўзбекистон Республикаси Журналистлар уюшмаси республика оммавий ахборот воситалари раҳбарларининг Ўзбекистондаги қатор дипломатик ваколатхоналар бошлиқлари билан учрашувини ташкил этди. Бир пиёла чой устидаги бу самимий суҳбатда матбуот, телевидение ва радионинг ҳозирги шароитлардаги вазифалари, мамлакатлар ўртасида ахборотлар айирбошлаш учун алоқалар ўрнатиш ва ривожлантириш хусусида гап борди.

Учрашувдан сўнг Россия Федерациясининг Фавқулодда ва мухтор элчиси Ф. Ф. Сидорский, Америка Қўшма Штатлари элчихонасининг Муваққат вакили Майкл Матера, элчихонанинг маданият ва ахборот бўйича маслаҳатчиси Ярослав Вернер, Франция элчиси Жан-Поль Везиан, Исроил давлатининг Фавқулодда ва мухтор элчиси Израил Мей-Ами «Тошкент оқшоми» ва «Вечерний Ташкент» газеталари иши билан танишдилар. Газеталар муҳаррири Эркин Эрназаров меҳмонларга таҳририят режалари ҳақида гапириб берди. Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси Журналистлар уюшмаси бошқарувининг раиси Лутфулла Кабиров иштирок этди.

Бошқа дипломатик ваколатхоналарнинг раҳбарлари «Туркистон» газетасида бўлдилар.

Тошкент—Ўримчи—Пекин йўналиши бўйлаб

«ЎЗБЕКИСТОН ҳаво йўллари» миллий авиакомпанияси жаҳон мамлакатлари билан ҳаво йўллари ўрнатишни жадал давом эттирмоқда. Илгари хабар қилганимиздек, 30 ноябрь куни Тошкент аэропортидан ТУ—154 самолёти Тошкент—Ўримчи—Пекин йўналиши бўйича парвоз қилди. Кема сардори А. Араббоев раҳбарлигидаги учувчилар икки ярим соат ўтгандан кейин Ўримчи аэропортига қўндилар. Бу ерда самолётга ёнилғи қуйилгач, Хитой Халқ Республикасининг пойтахти томон йўл олинди. Уч ярим соатдан сўнг Пекин чироқлари кўринди. Пекин аэропортида «Ўзбекистон ҳаво йўллари» миллий авиакомпанияси ходимлари, бу парвозда иштирок этаётган республика оммавий ахборот воситалари вакилларини Хитой фуқаро авиацияси раҳбарлари самимий кутиб олишди.

Эртаси кун «Ўзбекистон ҳаво йўллари» авиакомпаниясининг самолёти Пекин—Ўримчи—Тошкент йўналиши бўйлаб парвоз қилди.

Шундай қилиб эндиликда миллий авиакомпаниямиз самолётларида Хитой Халқ Республикасининг бу шаҳарларига учиб бориш мумкин.

СУРАТЛАРДА: Ўримчи аэропортида; Хитой Халқ Республикасининг пойтахти Пекин кўчаларидан бирида.

Р. Жуманиёзов (ЎзА) суратлари.

ТЎРТ МУСАВВИР КЎРГАЗМАСИ

ЎЗБЕКИСТОН Республикаси рассомлар уюшмасининг кўргазмалар залида таниқли рассом, Ҳамза номидаги республика давлат мукофотининг соҳиби Акмал Икромжонов, рассомлар уюшмаси аъзолари Муҳаммад Нуриддинов, Имяр Мансуров, Собиржон Раҳматов ижодларидан саралаб тузилган кўргазма иш бошлади. Кўргазмадан ўрин олган асарлар жанр нуқтаи назаридан турли-тумандир. Бу ерга кирган ҳар бир гўзаллик шайдоси ниҳоятда нозик рангларда чизилган табиат манзаралари, натюрморт, маълум бир мавзу асосида яратилган полотнолар, портрет суратларни кўриб, қониқиш ҳосил қилиши турган гап.

Ҳар бир кўргазма рассомлар уюшмаси аъзоси бўлган ижодкор учун ўзига хос ижодий якундир. Тўрт мусаввирнинг ушбу кўргазмаси ҳам бир неча йиллик изланишнинг меваси десак тўғри бўлади.

Тўрт мусаввирнинг биргаликда ўз мухлисларига тақдим этган гулдасталари муносиб баҳосини олади, албатта.

Тоҳир ПУЛЧИЕВ.

ЖИНОЯТНИ ЖИЛОВЛАШ ЙЎЛИДА

* *«02» хабар беради*

Шаҳримизда давом этаётган «Комплекс» деб аталувчи оператив тадбирлар пайтида 1 декабрь куни 61 та жиноий ҳолатлар юз берганлиги рўйхатдан ўтказилди, шуларнинг 46 таси «иссиғ»да очиб ташланди. Балоғатга етмаган 245 ўсмирнинг турли қонунбузарлик билан машғул бўлаётганлиги текширилди, турли қонунбузарлик қилганлиги учун 103 ўсмир ушланди.

⊙ 1 декабрга ўтар кечаси номаълум кимсалар Фарҳод кўчасида тиббиёт техникуми атрофида электротехникум ўқувчисига таҳдид солиб, ундан 1500 сўмни тортиб олганлар. Лекин яширинишга уринаётган пайтларида Чилонзор район ички ишлар бошқармаси милиция ходимлари томонидан ашёвий далил билан ушландилар. Босқинчилик қилган бу кимсалар юқорида номи айтиб ўтилган техникумда ўқийдиган икки ёш йигит экан.

⊙ 1 декабрь кундуз куни Эски Жўва бозори ҳудудида, «Болалар дунёси» дўконига кираверишда илгари судланган, ҳеч қаерда ишламайдиган ўсмир Чимкент вилоятидан келган харидор аёлнинг ҳамёнини ўғирлади. Лекин у милиция ходимлари томонидан ашёвий далил билан қўлга туширилди.

⊙ Ўтган сутка мобайнида давлат мулкини ўғирлаганлик ҳолларининг тўрттаси очиб ташланди.

⊙ 1 декабрь кечаси номаълум кимса Лисунов даҳасида жойлашган болалар боғчасига деразадан тушиб радиоприёмникни ўғирлаган. Ҳамза район ички ишлар бўлими милиция ходимларининг саъй-ҳаракатлари туфайли ана шу ўғирликни содир этган кимса ушланди. У «Тошкент товар» станциясининг ишчиси бўлиб чиқди.

⊙ 1 декабрь қоқ ярим кечада номаълум кимсалар калитларни танлаб олиб Тошкент Давлат университети ҳисоблаш техникаси кафедрасининг лаборатория хонасидан компьютерни ўғирлаганлар. Лекин улар беркинишга уринган пайтларида милиция ходимлари томонидан ушланди. Жиноятни содир этганлар ана шу университет муҳандиси ва қоровули бўлиб чиқди.

⊙ Гиёҳванд моддаларни тарқатганлиги ва уни қўллаганлиги учун ўн киши ушланди.

⊙ 1 декабрь куни кечки пайт Я. Колас кўчасидаги Тельман номидаги истироҳат боғи атрофида шаҳар давлат автомобиль назорати бошқармаси милиция ходимлари Холмуродов, Ҳасановлар Тошкент самолётсозлик ишлаб чиқариш бирлашмасининг ишчисини ушладилар. У текшириб кўрилганда ёнидан 500 грамм наша ва 10 грамм оғу чиқди.

⊙ Товламачилик қилганлиги учун 1 фуқаро қўлга туширилди.

⊙ 1 декабрь кундуз куни Вокзал олди майдонида номаълум бир кимса Қизил Урда шаҳрида яшовчи қизга сариқ металлдан ишланган бир жуфт зирак сотган. Лекин харидор бу зиракнинг тилладан ясалмаганлигига шубҳаланган. Унинг шубҳаси тўғри бўлиб чиқди. Миробод район ички ишлар бошқармаси милиция ходимлари кўрган чора-тадбирлари туфайли ана шундай фирибгарлик қилганлиги учун илгари судланган, ҳозир ҳеч қаерда ишламайдиган фуқаро ушланди. Экспертнинг хулосасига кўра зираклар чиндан ҳам қўл бола, сохта зираклар бўлиб чиқди.

Тошкент шаҳар Ички ишлар бошқармасининг матбуот гуруҳи.

ЎЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИНИНГ ЛОЙИҲАСИ ФРАНЦУЗ ҲУҚУҚШУНОСИНИНГ НАЗАРИДА

(Давоми. Боши 1-бетда).

Сизнинг конституциянгиз қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятларининг ўзаро мувозанатлари конституциявий ҳуқуқий асосларини яратиб бериши керак. Унда парламентнинг — Олий мажлис давлат ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишларини белгилаб бериши (дарвоқе, 77-моддасининг 7-банди учинчи банд қилиб жойлаштирилиши жоиз эди) ва парламентнинг умумий назоратини ташкил этиши лозим. Аммо бундан Олий мажлис ижроия ҳокимиятнинг ишларига аралашавериши, деган маъно асло келиб чиқмайди. Парламент ижроия [illegible] керак.

Бу фикримни бир мисол билан тушунтириб берай. Ўзбекистон Президентининг Вазирликлар, Давлат комитетлари ва давлат бошқаруви бошқа идораларини тузиш ҳамда тугатиш ҳақидаги Фармонларини Олий мажлис тасдиқлаши керак (77-моддасининг 19-банди). [illegible]

Конституция ижро этувчи ҳокимиятнинг самарали ишлаши учун барча зарур ҳуқуқий асосларни яратиб бериши керак. [illegible] ҳуқуқий тартибга эга бўлиш керак.

Конституция — Асосий қонун — давлат ҳокимиятини уюштириш ва рўёбга чиқариш қуроли бўлиб, [illegible]

А. САИДОВ: Сиз қонун чиқарувчи идорамизнинг номи ва унинг давлат тизимидаги алоҳида мавқеи ҳақида ўз фикрингизни айтдингиз. Энди Ўзбекистон [illegible]?

М. ЛЕСАЖ: Лойиҳада парламентнинг [illegible]

А. САИДОВ: Профессор, сизнинг назарингизда, лойиҳанинг қайси моддаларида француз Конституция тажрибаси эътиборга олинган?

М. ЛЕСАЖ: Аввало ижро этувчи ҳокимиятни ташкил этиш [illegible] Ўзбекистон 1990 йилнинг мартидаёқ [illegible] Президент [illegible] Менинг назаримда лойиҳада Ўзбекистоннинг Президент бошқарув усулига оид ўз йўли мустаҳкамлаб қўйилган. [illegible] Франция [illegible] Президентни ва Бош вазирни бор. [illegible] Президентнинг [illegible] зидентнинг Вазирлар маҳкамаси мажлисларида раислик қилиш ҳуқуқи тўғрисидаги конституциявий қоида билан эришилади. Шу муносабат билан, менинг назаримда, лойиҳанинг 97-моддасига «Ўзбекистон Республикасининг Президенти Вазирлар маҳкамасининг мажлисларида раислик қилиши мумкин» деган қоидани қўшиб қўйилиши мақбул бўлур эди. Бунда мен Президент доимо Вазирлар маҳкамасининг мажлисларида раислик қилиши керак, демоқчи эмасман, албатта. Йўқ. Президент ўз хоҳишига кўра, башарти, муҳокама қилинадиган масалаларни муҳим деб ҳисобласа, раислик қилиши мумкин. Бошқа ҳолларда Вазирлар маҳкамасининг мажлисларига Бош вазир раҳбарлик қилиши мумкин. Бу — Вазирлар маҳкамасига Президент томонидан раҳбарлик қилишнинг яхши усули эканини Франциянинг тажрибаси кўрсатиб турибди.

А. САИДОВ: Ўзбекистон Республикаси Президентининг лойиҳада кўзда тутилган конституциявий мақоми ҳақида нима дея оласиз?

М. ЛЕСАЖ: Президент — давлатдаги асосий арбоб. У — давлат бошлиғи, миллатнинг тимсоли, фуқаролар хавфсизлигининг кафилидир. Шу сабабли лойиҳада Президентга кенг ваколатлар берилиши тўғри. Шу муносабат билан мен лойиҳанинг 92-моддасини алоҳида таъкидлаб ўтмоқчиман. Бу — жуда муҳим модда.

А. САИДОВ: Ҳа, бу модда Президентнинг парламент таркибида унинг бемалол ишлай олишини хавф остига қўядиган, бартараф этиб бўлмайдиган ихтилофлар чиққан тақдирда Олий мажлисни тарқатиб юбориш ҳуқуқига бағишланган. Бу модда ҳақида турли фикрлар билдирилди. Баъзилар, Президент Олий мажлисни тарқатиб юбормаслиги керак, деб ҳисобламоқдалар. Гўё бу нарса халқ вакиллиги қоидасига зид келар эмиш. Бу фикрга қандай қарайсиз?

М. ЛЕСАЖ: Ўзбекистон МДҲ доирасида бундай моддани Конституцияга киритишни биринчи бўлиб лойиҳалаштирмоқда. Буни мен яхши ва тўғри деб ҳисоблайман. Франция 100 йил давомида, ҳозир амалда бўлган 1958 йилги Конституция қабул этилгунига қадар бундай моддага эга бўла олмади. Бунинг сабаби нима, деб сўрарсиз. Бу саволга шундай жавоб қайтараман: Президентга парламентни тарқатиб юбориш ҳуқуқи берилишига қарши бўлган кишилар буни вакиллик ҳокимиятига тажовуз деб ҳисоблаб келган эдилар. Улар парламентни тарқатиб юборишнинг ўзи қонун чиқарувчи органнинг ичида ёки қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимиятлар ўртасида, ё бўлмаса қонун чиқарувчи идора билан халқ ўртасида низо чиққан ҳолларда бу масалани халқнинг ўзи ҳал этиш ҳуқуқининг ифодаси эканини тушунишни истамадилар. Бу — халқ вакиллиги қоидалари ва анъаналарига тўла-тўкис мос келади.

А. САИДОВ: Сизнинг фикрингизни ривожлантирмоқчиман. Дарҳақиқат, Президент бутун халқ томонидан сайланган ва халқ номидан иш кўриш учун конституциявий ҳуқуққа эга бўлган давлат бошлиғи сифатида (10-модда) парламентни тарқатиб юбориши мумкин.

Биздаги бир қанча ҳуқуқшунос ва жамиятшунос арбоблар Президент бошқарув усули импичмент (парламентда ишончсизлик билдириш ва истеъфога чиқариш) тартиб қоидасини ҳам назарда тутади, деб ҳисобламоқдалар. Бунга нима дейсиз?

М. ЛЕСАЖ: Мен парламентнинг ҳар бир мажлисида унинг аъзолари Президентни истеъфога чиқариш билан дўқ уришига қаршиман. Сирасини айтганда Ғарбий Европада импичмент унчалик самара бермаяпти. Назаримда, Конституцияда, Президентнигина эмас, балки Вазирлар маҳкамасининг ялпи масъулияти ҳақидаги қоидани мустаҳкамлаб қўйиш муҳимроқдир. Бунда парламент Президентга бевосита эмас, балки Вазирлар маҳкамасининг сиёсатини парламент йўли билан назорат қилиш орқали таъсир ўтказиши мумкин. Бу — Президентнинг давлат обрў-эътиборини муҳофаза қилишнинг муҳим усулларидан бири бўлур эди. Президент ваколатли давлат бошлиғи бўлиш учун барқарор ва етарли ҳуқуқларга эга бўлиши керак.

Парламент Президентга зарур ҳолларда парламентнинг ўз ваколатига кирувчи меъёрий ҳужжатларни зудлик билан қабул этиш ҳуқуқини бериши керак. Унинг икки шарти бор. Биринчиси: парламент Президент қайси соҳаларда шошилинч равишда фармон қабул этиши ва бу фармонни қабул қилиш муддатини аниқлаб бериши керак. Иккинчиси: Сўнгра парламент Президентнинг мана шу Фармонини тасдиқлаши лозим.

А. САИДОВ: Профессор, эҳтимол, сиз Президентнинг истеъфодан кейин Конституциявий суднинг аъзоси бўлиб қолиш ҳуқуқи белгиланган 96-моддага ҳам эътибор бергандирсиз.

М. ЛЕСАЖ: Албатта. Бу модда ҳам француз конституция тажрибаси эътиборга олинганининг яна бир аниқ мисолидир. 1958 йилги Конституцияга биноан Франция Республикасининг Президенти истеъфога чиққанидан кейин Конституциявий кенгаш таркибига киради. Шуни айтишим керакки, Франциянинг собиқ Президентлари — генерал Дэ Голль ҳам, Жискар Д'Эстен ҳам Конституциявий кенгаш ишида қатнашган эмаслар. Шунга қарамай, Президентнинг ваколат муддати тугаганидан сўнг унга шундай ҳуқуқ берилишини муҳим деб ҳисоблайман. Президент давлатдаги энг юксак лавозимдан кетганидан кейин ҳам катта ҳуқуқий мақомга эга бўлиши қонунийдир. Собиқ Президентларнинг давлатга раҳбарлик қилиш соҳасидаги катта тажрибаси Конституциявий суд учун ҳам фойдали бўлиши шубҳасиз.

А. САИДОВ: Маҳаллий ҳокимият идоралари аниқ тизимини белгилашнинг аҳамияти катта. Бу масала дунёнинг барча мамлакатларида кенг муҳокама қилинмоқда. Ўзбекистон Конституциясининг лойиҳаси ҳам давлатнинг маҳаллий идораларини ривожлантиришнинг ўзига хос йўлини таклиф этмоқда.

М. ЛЕСАЖ: Лойиҳада қонун чиқарувчи ҳокимият идоралари (11, 73-моддалар) ва жойлардаги ваколатли органлар (98, 99, 101-моддалар) аниқ фарқлаб қўйилганини менга жуда ёқди. Ваколатли орган — маҳаллий қонун чиқарувчи идора эмас. Москва шаҳрида ҳам ҳокимиятларни фарқлаш қоидаси жорий этилиши ҳокимият билан Москва кенгаши ўртасида қандай можарога сабаб бўлганини биласиз. Сизнинг лойиҳангиз бундай можаролар келиб чиқиш эҳтимолини истисно этади.

Ҳокимларнинг вазифалари Франциядаги мэрларнинг вазифаларига жуда ўхшайди. Ҳоким каби мэр ҳам ваколатли идораларга ҳам, ижроия идораларга ҳам раҳбарлик қилади.

А. САИДОВ: Ўзингизга маълумки, профессор, Ўзбекистон таркибига Қорақалпоғистон Республикаси ҳам киради, лойиҳада унга махсус боб бағишланган.

М. ЛЕСАЖ: Ҳа, мен бунга эътибор бердим. Мен 74-моддага битта қўшимча киритишни тавсия этган бўлур эдим. Чунончи, «Ўзбекистон Республикаси билан Қорақалпоғистон Республикасининг ўзаро муносабатлари» сўзларидан кейин «Ўзбекистон Республикаси Конституцияси доирасида» деган сўзлар қўшилса яхши бўлур эди. Мен буни жуда муҳим деб ҳисоблайман. Чунки ҳар қандай шартнома ва битимлар Ўзбекистон Конституциясига зид бўлмаслиги керак. Бу эса, ўз навбатида, ягона конституциявий қонунийликни таъминлайди.

67-моддани қуйидаги таҳрирда бошлаш мақсадга мувофиқдир: «Ўзбекистон Республикасида вилоятлар, шаҳарлар, шаҳарчалар, қишлоқлар мавжуд. Қорақалпоғистон Республикаси Ўзбекистон Республикаси таркибига киради».

А. САИДОВ: Инсоннинг асосий ҳуқуқлари ва эркинликлари конституцияда мустаҳкамлаб қўйилиши ҳар қандай жамият халқчиллигининг мезонларидан биридир. Лойиҳада ҳам фуқароларнинг конституциявий мақомига катта ўрин берилган. Лойиҳанинг иккинчи бўлими ҳақида қандай фикрдасиз?

М. ЛЕСАЖ: Бўлим лўнда, яхши ёзилган. Унда инсоннинг ҳуқуқий мақомини белгиловчи асосий қоидалар таърифланган. Хуллас, бўлим инсон ҳуқуқларига оид халқаро андозаларга тўла мос келади.

Бу бўлимнинг икки моддаси хусусида иккита мулоҳазам бор. Биринчи мулоҳаза банкдаги омонатлар сирини кафолатлайдиган 36-модда хусусида. Бу — яхши қоида. Бироқ, агар инсон ғайриқонуний йўл билан, масалан, наркотик моддалар ёки қурол сотиш орқали орттирилган сармояга эга бўлса, бундай ҳолатда сирни кафолатлаш ҳаққоний иш бўлармикан? Ўйлаб кўриш керак. Иккинчи мулоҳаза «малакали тиббий хизматдан фойдаланиш ҳуқуқи» эълон қилинган 40-модда ҳақида. Мен «малакали» сўзи олиб ташланиши керак, деб ҳисоблайман. Имкониятларни шароитга қараб баҳолаш керак. Сизларда барча фуқаролар учун мана шундай имконият билан шароит борми?

Лойиҳанинг бир неча моддасида давлат билан диннинг ўзаро муносабати турли жиҳатлардан аниқ таърифланган. Дин эркинлиги қоидаси замонавий талабларга мувофиқ акс эттирилган. Давлат тараққиётининг дунёвий йўли қоидаси ҳам демократиянинг руҳи ва талабларига мос келади.

Гарчи, суд ишлари юритиладиган тил ҳақидаги 115-модда судлов тизимига бағишланган бобга жойлаштирилган бўлса ҳам, у инсон ҳуқуқлари нуқтаи назаридан катта аҳамиятга эгадир. Бу модда эски конституция анъанаси руҳида берилган. Уни Ўзбекистоннинг Давлат тили тўғрисидаги қонунига мувофиқ ҳолда таърифлаш керак эди. Чунки бу қонунда ҳам суд ишлари юритиладиган тил тўғрисида модда бор.

Инсон ҳуқуқлари нуқтаи назаридан 82-моддада жуда муҳим меъёр белгилаб берилган. Дарҳақиқат, қонунларнинг эълон қилиниши уларни қўллашнинг мажбурий шартидир. Мен учун бу — ҳуқуқий давлатни шакллантиришнинг асосий шартидир.

Профессор М. Лесаж суҳбатимизни умумлаштириб, қуйидагиларни таъкидлади: «Мураккаб ўтиш даврларида асрларга мўлжалланган Конституцияни тузиб бўлмайди. Асосий қоидалар ва масалаларни ҳал қилиш керак. Ўзбекистондаги вазиятда танглиқдан қутилишнинг конституциявий йўлларини таъминлайдиган ҳамда жамиятга ҳуқуқ ва қонунийлик негизида халқчил тузум сари бориш имконини берадиган қатъий ҳуқуқий тартиб керак.

Сизларнинг лойиҳангизда бунинг учун ҳамма зарур асосий шарт-шароитлар бор. Ўзбекистон фуқароларига лойиҳани муҳокама қилишда, узил-кесил пухта ишлаб чиқишда, қабул этишда ва энг муҳими конституция меъёрлари ва руҳини кундалик турмушга тадбиқ этишда муваффақиятлар тилайман».

А. САИДОВ,
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Конституциявий Комиссиясининг аъзоси, ҳуқуқшунослик фанлари доктори.

ПОЙТАХТИМИЗНИНГ барча районларида ўтаётгани каби халқ ноиблари Мирзо Улуғбек район Кенгашининг X сессияси бўлди. Унда район ҳокими Шавкат Мирзиёевнинг районни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг биринчи галдаги вазифаларини ҳал этиш бўйича олиб борилаётган ишлар тўғрисидаги ҳисоботи ва 1993 йил учун бундан кейинги фаолиятининг асосий йўналишлари ҳақидаги маърузаси тингланди.

— Ҳаммамиз шуни яхши биламизки, 1992 йил оғир келди, — деди район ҳокими ўз сўзида. — Бироқ шу йилда мустақил Ўзбекистон давлатининг обрўси мустаҳкамлангани, халқаро алоқалари жадал ривожланганини эсласак, кўнглимиз кўтарилади. Шу ўринда мустақил миллий давлатни тиклашдек машаққатли вазифа билан бир қаторда республикадаги сиёсий, иқтисодий ва маънавий вазиятни барқарорлаштириш, халқимизни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш, халқ хўжалигини босқичма-босқич бозор шароитига олиб кириш борасида фидойилик қилаётган муҳтарам Президентимиз Ислом Каримовнинг ибратли фаолиятини яна бир бор таъкидлаб ўтгим келади. Бугунги сессияда республика олдида турган муҳим вазифалар районимиз миқёсида қандай ҳал қилинаётгани ҳақида батафсил гапирсак тўғрироқ бўларди.

Ўтган йилнинг шу давригача район бўйича 81,8 фоизни ташкил қилган меҳнат унумдорлиги кўрсаткичи бу йил кескин камайди. Афсуски, кўпчилик хўжалик ташкилотларида иш ҳақи бир неча ўн баробар оширилгани ҳолда бундай кўрсаткичлар эсдан чиқарилиб, «олиб қол, юлиб қол, кейин бир гап бўлар» қабилида иш қилинмоқда. Иш юқоридан режалаштириладиган, моддий-техник манбалар билан юқори таъминлайдиган замонлар ўтиб кетди, ўз-ўзидан корхоналар ўртасида тенгма-тенг алоқаларни мувофиқлаштириш ва ривожлантириш зарурлигини кечикиброқ англаяпмиз.

** Район ҳокимлари ҳисоб бермоқдалар*

ФАОЛИЯТНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Районимизда мавжуд илмий қувватлардан жуда қониқарсиз фойдаланилмоқда. Илмий текшириш институтлари ва мутахассислар томонидан ишлаб чиқилган илмий ва техник лойиҳалар амалга ошмай турибди. Жаҳон бозоридан муносиб ўрин оладиган маҳсулотларимизнинг айримларини санаб ўтаман. Булар ВНИХТИ, НИИХТЦ, «Радиоаппарат» заводи, Электроника ва Ядро физикаси институтларининг маҳсулот ва лойиҳаларидир. Булар орасида радиофармацевтик препаратлар ва ускуналар, «Кагоцел», «Рекон» каби жароҳатга сингиб кетадиган, «Кацелон» жарроҳлик ипини алоҳида кўрсатиш керак. Бироқ жаҳон бозорида талаш бўладиган бундай маҳсулотларнинг лойиҳаларини ишлаб чиқаришга тадбиқ этиш тўғрисида ҳеч ким қайғураётгани йўқ. Ўтган йили районимизда мингдан ортиқ кичик ва қўшма корхоналар, масъулияти чекланган жамоалар рўйхатга олинди. Бироқ сон миқдори сифат миқдорига айланганича йўқ. Кўпчилик янги корхоналар воситачилик, аниқроқ қилиб айтганда олиб-сотарлик билан банд. Ҳали уларнинг бирортаси бозорларимизни зарур маҳсулотлар билан тўлдиролмади. Ўйлайманки, мана шундай шароитда янги корхоналарни рўйхатга олишни тўхтатиб, ким қандай маҳсулот чиқаряпти, кимлар халқ молини талон-тарож қиляпти, деган жиддий саволлар билан райондаги қўшма ёки кичик корхоналар фаолиятини текшириш керак. Биз маҳсулот ишлаб чиқарадиган, райондаги ижтимоий дастурларни маблағ билан таъминлаб, амалга оширишга кўмаклашадиган тадбиркор тармоқларга ёрдам беришдан манфаатдормиз.

Ўзбекистон Республикасининг энг сўнгги қонунлари ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги районимиз эҳтиёжларини қондириш учун дадил ҳаракат қилишимизга имкон яратиб берди. Бугун районда ташқи иқтисодий алоқаларнинг 14 иштирокчиси мавжуд. Маҳсулот айирбошлаш ҳажми тобора ошмоқда, бу ҳажмнинг салмоқли қисми «Средазкабель», Тошкент трактор заводи бирлашмалари ҳиссасига тўғри келади. Статистика маълумоти бўйича 1992 йилнинг январь — сентябри давомида райониинг 4 корхонаси 20,3 миллион долларлик товарни четга чиқарган.

Қурилиш соҳасидаги аҳволимиз ҳам ҳавас қиладиган даражада эмас. Давлат маблағи ҳисобига қурилаётган объектларимиз тўхтаб қолган, маблағ таъминоти ҳам тўхтатилган. Шундай бўлса ҳам Қорасув даҳасида 25 миллион сўмлик болалар поликлиникаси қурилишини давом эттиришга муваффақ бўлдик. 14-касалхонанинг 14 миллион сўмлик жарроҳлик бўлимини лойиҳалаштириш ва қуриш учун маблағ топдик. 426-болалар боғчасига қўшимча иморат қуришни давом эттирмоқдамиз, бу қурилишни битиришга яна 6 миллион сўм етмай турибди.

— «Маҳалла» дастурини амалга оширишга алоҳида эътибор берилмоқда, — дейди Шавкат Мирзиёев. — Маҳалла комитетлари иморатларини қуришга ва таъмирлашга 11 миллион сўм ажратилди, 9 та маҳалла комитети иморати қуриб битказилди, яна 11 иншоотда қурилиш кетаяпти. Уларни битказишга яна 8,5 миллион сўм керак бўлади. Йил охиригача умумий узунлиги 15 километрдан ортиқ канализация қувурлари ўтказилади. Юқорида айтиб ўтилган объектларнинг қурилишига ҳокимлик бюджетидан бирор тийин олиб ишлатилмади, маблағ асосан саноат корхоналари ва тижорат тармоқлари ажратган ҳиссалардан иборат.

Турар жой масаласи ҳокимлик фаолиятидаги асосий ижтимоий масалалар бўлиб келмоқда. Бугун уй шароитини яхшилаш умидида 2715 киши навбатда турибди, уларнинг 977 нафари алоҳида имтиёзларга эга. Йил давомида фақатгина 53 оила уй шароитини яхшилагани аҳволнинг нечоғли ночор эканини кўрсатиб турибди. Келаси йил корхоналар ва ташкилотлар маблағи ҳисобидан кўпроқ турар жой бинолари қуриш ниятимиз бор. Бу жойлар билан энг аввало аҳолининг ижтимоий жиҳатдан ҳимояга муҳтож қисмини ёки бюджетга қарам ташкилотлар ходимларини таъминласак, деймиз. Кооператив уйларнинг қимматлигини назарда тутиб, аҳолига иложи борича якка тартибдаги иморатлар қуришга имкон бермоқчимиз.

Янги шароит тақозоси билан уй-жойларни хусусийлаштириш жадаллашди. Ҳозиргача 248 та уй имтиёзга кўра, умуман район бўйича 9669 уй хусусийлаштирилди. «Средазкабель» ва Ядро физикаси институти жамоаларининг қарорига кўра уйлар имтиёз билан ёки текинга хусусийлаштирилди. Хусусийлаштириш жараёнида бўш ётган ёки эгаллаб олинган бирмунча хонадонларни аниқладик, шу баҳонада ЖЭК ва орган ходимлари ёрдамида навбатда турган муҳтож оилаларнинг мушкулини осон қилдик. Бу борада яна анча ишлар қилинади.

Ижтимоий масалалар, хусусан, соғлиқни сақлаш соҳасида яратилган шароитни айтиб ўтиш керак. Тиббиёт муассасаларида асосан ўз ишини биладиган ходимлар ишлайди. Бироқ бу соҳанинг моддий аҳволи, даволаш ускуналарининг сифати жиддий эътибор талаб қилади. Халқ таълими ҳам ўзига яраша ютуқлари, камчиликларига эга. Бу соҳага бюджетдан ажратилган 193 миллион сўм тўла ўзлаштирилди, бундан ташқари тижорат тармоқларидан 3,5 миллион сўм ажратилди, «Болаларга мадад» деб аталган хайрия жамғармасига яна 5 миллион сўм жалб қилинди. Бу маблағлар ҳисобидан райондаги 35 мактабнинг 31 таси махсус мактабга айлантирилди, ўқув йили бошлангунча 15 мактаб, 14 болалар боғчаси тўла таъмирдан чиқарилди. Шундоқ бўлса ҳам халқ таълимида ечимини кутаётган муаммолар оз эмас. Биринчи муаммо мактабларнинг ҳаддан ташқари тиқилинч бўлиб кетганида. Йил бошидан буён ўқувчиларнинг умумий миқдоридан 22 фоизи иккинчи сменада ўқий бошлади. Бундай ҳолни 18, 50, 142, 211, 223-мактабларда кузатиш мумкин. Бундан ташқари мактабларнинг бирмунчаси бугунги талабларга жавоб бергудек эмас, 18, 54, 142, 207-мактабларда ўқувчиларни овқатлантириш имкониятига эга эмасмиз. Худди шундай аҳвол мактаб ёшига етмаган болалар муассасаларига ҳам хосдир. Болалар боғчалари Қорасув—6, Никитин, Париж Коммунаси, Мусо Жалил кўчалари атрофида етишмайди.

Маданиятимизни кўтариш, халқимизнинг қадриятларини ривожлантириш борасида давлат тили тўғрисидаги Қонун бош йўналишни белгилаб берди. Районимиз миқёсида ўзбек тилига қизиқиш катта. Болалар боғчаларида, мактабларда ўзбек тилини ўргатиш жараёни жадаллашди. Бу йил барча рус мактабларида биринчи синфдан бошлаб ўзбек тили ўқитила бошланди. Райондаги кўпчилик ташкилотлар, муассасаларда ўзбек тилида иш олиб борилмоқда. Бироқ ўзбек тили ҳали давлат тили сифатида етарли даражага кўтарилгани йўқ.

Аҳоли осойишталигини сақлаш борасидаги аҳволимиз мақтангудек эмас. Шу йилнинг 10 ойи мобайнида райондаги турли-туман жиноятчилик 15 фоизга кўпайди. Ўз вақтида кўрилган чора-тадбирлар туфайли район ички ишлар бошқармасининг моддий-техника базаси бироз яхшиланди. Қорасув даҳасида шаҳар милиция бўлимини ташкил қилдик. Бу бўлимга иморат, 3 та автомашина, маҳаллий милициянинг ойлик эҳтиёжига 1 миллион сўм ажратилди. Бу эса ўз навбатида район ички ишлар бошқармаси раҳбариятидан яна ҳам масъулият билан ишлашни талаб қилади. Ҳозирча ноиблар билан алоқаларимиз кўнгилдагидек эмас. Кундалик ишларимизга ўз-ўзини бошқарадиган жамоатчилик органларини ҳам етарли даражада жалб қилолмаяпмиз. Келаси йили мана шу йўналишда фаолиятимизни кучайтириш ниятидамиз.

Ҳоким маърузасидан сўнг 26-сайлов ҳудуди ноиби Ғиёс Абзалов ҳамда 49-сайлов ҳудуди ноиби Игорь Мурадитислар ўзларига бириктирилган масалалар юзасидан маълумот беришди. Сессия давомида, шунингдек район маҳалла комитетлари ишини мувофиқлаштириш кенгашининг раиси Сайфулла Оқмирзаев, Ўрта Осиё кабеллар ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори Тоҳир Маҳкамов ҳамда «Узхлопкомаш» ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори В. Попков ва бошқалар ўз таклиф-мулоҳазалари билан сўзга чиқдилар. Сессия район ҳокими ҳисоботи юзасидан бир овоздан қарор қабул қилди.

Абдумалик АБДУРАҲМОНОВ.

Баҳодир Қодировнинг «Тошнитерм» Ўзбекистон — Хитой қўшма корхонасида ишлаётганига эндигина 3 йил бўлди. Шунга қарамасдан у жаҳон талабларига мос келадиган термосларни ишлаб чиқаришда қатнашмоқда.

СУРАТДА: Баҳодир Қодиров иш устида.

Андрей Пишненко сурати.

** «Экосан» бонг урди*

КАСАЛНИ ЯШИРМАЙЛИК

ШУ кунларгача экология борасида йўл қўйиб келинган хатолар, инсонни табиатга нисбатан раҳмсиз муносабати туфайли минтақамизда ўта мураккаб ҳолат юзага келди. Энди бу дардни яшириб бўлмайди, унинг иситмаси ошкор этиб турибди. Халқимиз бошига аламли савдолар тушаяпти. Энди бу фалокатнинг ҳақиқий миқёсини айтиш вақти келди. Унга қарши кураш умумхалқ ишига айланиши керак. Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ташаббуси билан ташкил этилган «Экосан» жамғармаси бу йўлда кўплаб ташаббусларга бошчилик қилиб келмоқда. Улар турли тадбир ва учрашувлар уюштириб, халқимизни вазиятдан огоҳ қилиб келмоқдалар. Жамғарма уюштирган ана шундай учрашувлардан навбатдагиси Тошкент шаҳри экология ҳолати ва аҳолиси соғлиғини яхшилаш масаласига бағишланди. Унда 10 дан ортиқ вазирликлар, комитетлар, пойтахт район ҳокимлари қатнашдилар. Республика шаҳарлари ичида энг оғир ва зарарли ҳолат юзага келганлиги, транспорт, йирик корхоналар орқали атроф-муҳитга етказилаётган зарар даражаси юқорилиги бу учрашувни уюштиришни тақозо қилди.

Учрашувни очар экан, Ўзбекистон Президентининг етакчи маслаҳатчиси, «Экосан» жамғармаси президенти, фалсафа фанлари доктори Юсуфжон Шодиметов шундай деди:

— Тадқиқотчи олимларимиз экологик мувозанатнинг бузилиши туфайли республикамизда истиқомат қилувчи эркак кишиларимиз европаликларга қараганда 12 йил, аёлларимиз 7 йил кам ҳаёт кўриб, 50—60 ёшга боргач вафот этаяпти. Гўдаклар ўлими бўйича биз жаҳонда юқори ўринларда турамиз. Болалар нимжон туғилиб, турли касалликларга қарши иммунитетлари заифдир. Агарда бунинг олди олинмаса яқин келажакда мажруҳ болалар туғилиши янада ортиб кетиши мумкин. Бу билан миллатимизнинг ҳам генофони ўзгариб кетади.

Учрашувда қабул қилиш учун ҳукумат томонидан кўриб чиқилаётган қонун ва дастурлар хусусида мунозараларга ўрин берилиб, аввалaмбор Тошкент шаҳридаги аҳвол таҳлилига эътибор берилди. Тошкентдаги турли йирик корхоналар, энергия ишлаб чиқариш иншоотлари, минглаб транспорт воситалари етказаётган экологик зарар миқёси каттадир. Шу сабаб пойтахт доирасида муаммолар йўли изланиб, сўнгра республика миқёсида ҳам амалий ишлар қилиш мўлжалланмоқда.

Ўзбекистон Республикаси автотранспорт вазири Лерик Аҳметов ҳақиқатан ҳам шаҳар ҳавосини бузишда транспорт воситалари асосий сабабчи бўлаётганлиги, бунга бензин сифати паст эканлиги, автомашиналарга тутунни тутиб қолувчи воситалар қўйишни назорат қилинмаётганлиги, газ билан ишлаш системасига сусткашлик билан ўтилаётганлигини айтди. Давлатимиз бу ишларнинг ривожига қўшимча 230 миллион сўм ажратганини мамнуният билан таъкидлади.

Ўзбекистон Республикаси Автомобиль йўллари вазири Рустам Юнусов шаҳарнинг марказий районларидаги автобаза ва автопаркларни шаҳар чеккасига олиб чиқишга ҳаракат қилаётганликларини, юк машиналарини шаҳар ичига қўймаслик ҳақида қонун чиқариш лозимлигини айтди.

Тошкент шаҳар автомобиль йўллари узунлиги 5 минг километр бўлиб, унинг техник ва экологик ҳолатини яхшилаш борасида изланишлар олиб борилмоқда. Бундай тадбирлар учун ҳукуматимиз 80 миллион сўм маблағ ажратди. Энди ҳамма гап барча ташкилотлар ишларини биргаликда олиб боришида қолган.

Йил давомида теварак-атрофга 13 минг тонна зарарли моддалар чиқарувчи Ўзбекистон Республикаси энергетика ва электрлаштириш вазирлигига ҳам лоқайдлиги сабаб эътироз билдирилди. Улар йўл қўяётган экологик хатолар туфайли республикамизгина эмас, Қозоғистон, Тожикистон, Қирғизистон Республикалари ҳам зарар кўряпти. Бу ишларнинг дарҳол олдини олиш лозимлиги таъкидланди.

Шаҳар районлари ҳокимлари ўз ҳудудларидаги корхоналар билан бирга шаҳар экологик ҳолатини яхшилаш борасидаги қабул қилинажак бош режага амалий ёрдам бериш устида ишлашларини билдирдилар.

«Миконд», Тошкент трактор заводи, «Ташсельмаш» заводлари, Чкалов номидаги самолётсозлик ишлаб чиқариш бирлашмаси ва бошқа корхоналар вакиллари «Экосан» жамғармаси томонидан уюштирилаётган бундай учрашувлар, албатта, ижобий самара беришини таъкидлаб, шаҳар экологик мувозанатини сақлаш борасида аниқ режа тузишга қўшилдилар. Барча вазирликлар ва корхоналар раҳбарлари «Экосан» жамғармасига пул ўтказиб, бу маблағни ана шу бош режани амалга ошириш ишларига сарфлаш лозим деган қарорга келдилар.

Йиғилишда «Тоза сув» ва «Тоза ҳаво» дастурлари бўйича ҳам мунозаралар бўлди. Шунингдек, қатор таклифлар кўриб чиқилиб тегишли қарорлар қабул қилинди.

«Экосан» МАТБУОТ МАРКАЗИ.

** Анжумандан кейинги ўйлар*

ЯРҚИРАЙВЕР, «КУМУШ ЯРИМ ОЙ!»

АШГАБАТДА бир неча кун қуёш ҳукмрон бўлди. Ўзи қуёш нури билан йил — ўн икки ой мунаввар бу ўлка сўнгги бир ҳафта ичида қизғин дийдорлашувлар, юраклардаги ёлқин, кўзлардаги чақин билан яна ҳам тафтлироқ, қайноқроқ бўлгандек туюлди. Ҳамма гап шундаки, бу қуёшли шаҳарда илк бор «Кумуш ярим ой» номи остида туркий тилларда яратилган фильмларнинг халқаро фестивали ўтказилди. 300 дан ортиқ меҳмонлар қатнашган ушбу анжуман ҳақида ҳали кўп гапирилади, ёзилади. Чунки у қалдирғоч эди!

Фестивалда 51 фильм намойиш этилди. Улардан 23 таси бадиий, қолганлари ҳужжатли эканлиги билан диққатга моликдир.

Кино санъати сарҳад билмас санъат десак янглишмаймиз. Унда ортиқча гап-сўзлар, ҳимоя қилишлар бўлиши мумкин эмас. Сабаби, муаллифнинг, режиссёрнинг, ижрочиларнинг истеъдоди, маҳорати томошабин кўз ўнгида намоён бўлади. Холис баҳони ҳам томошабин беради.

Киноанжумандаги фильмларда неча йил бир том остида яшаган, бугун мустақил республикаларнинг дардлари, тарихи, келажаги ҳақида ҳаяжон билан сўз юритиши, айниқса, қувонлидир. Худди шундай, фестиваль ҳали мустақил республикалар киносанъати узил-кесил оёққа туриб олмаганини ҳам кўрсатдики, бу жиддий изланишларга барчани, хусусан, Ўзбекистон кино усталарини ундаши керак.

Ашгабат кинофестивалида ҳамюртларимиз камтаргина ўринлар билан чекланишди. Кино санъаткорларимиз бир нечта таскин берувчи мукофотларга сазовор бўлишди, холос. «Кўзларим йўлингда» фильми сценарийси муаллифи Фарҳод Мусажон Маҳтумқули сурати туширилган гилам билан, мустақил ижодий киноуюшма раҳбари Фарида Хўжаева яна бир соврин билан тақдирланишди (режиссёр Мақсуд Мансуровнинг «Токи одамлар яшар экан» фильми шу уюшма маҳсулоти).

«Ўзбек киноси бугун ўз бошидан оғир кунларни кечирмоқда» — томошабинларнинг ҳам, мутахассисларнинг ҳам фикри шундай бўлди. XI Тошкент халқаро кинофестивалида намоён бўлган бу аянчли аҳвол Ашгабатдаги киноанжуманда янада яққолроқ кўринди. Биз ҳамиша киночиларимиз байроқдор бўладилар деб орзу қилиб келганмиз. Бу орзумиз қачон ушалади — билмадим. Чунки лоқайдлик, имиллаш киночилар уюшмасини қуршаб олгани сир эмас эди. Давлат кинокомпанияси тузилди, деган хушхабар барчани шодлантирди. Янги ташкилот янгича ишлаши керак ахир! Киночиларимиз ҳадеб тўқиб чиқариб кино ишламасдан, тил, миллийлик, долзарблик, фидойилик ҳақида ҳам ўйлаб кўрсалар ёмон бўлмасди. Албатта, ҳозирги қийинчилик ўз йўли билан, лекин халқ талаби билан ҳисоблашмаслик, унинг ташналигини яхши лenталар билан қондирмаслик ҳам гуноҳи азимнинг ўзгинасидир!

Энди киноанжуманга қайтайлик. Кўп вақтни танлов ҳайъати аъзолари анжуманга тавсия этилган фильмлар томошасига сарфлашди. Учта муҳташам залда ҳар куни 10—12 бадиий ва ҳужжатли фильмлар кўрикдан ўтказилди. Киноанжуманнинг бош директори Хўжақули Норлиев, халқаро Минтақалараро миллий кинематографчилар кенгаши раиси Оқмурод Ҳақиев, киноанжуманнинг очиқкўнгил ва саҳий ҳомийси Жума Олтиевлар ҳеч кимни маслаҳатдан ҳам, ҳимматдан ҳам зориқтиришмади.

Худди шундай, меҳмонлар бўш вақтларини ниҳоятда кўнгилли ўтказишди. Баҳордин яқинидаги ер остидаги ғаройиб Қовата кўли, қачонлардир Парфия шоҳларининг пойтахти бўлган қадим Митридакерт — кўҳна Нисо харобалари, ажойиб усталар қўли билан яралган Текин гиламлари ва ниҳоят дилбар, диларом гўша — Фируза боғи барчани ҳайрату ҳаяжонга солди. Инсоннинг ҳамма вақт гўзалликка интилиши, гўзалликка чанқоқлиги юракларни жунбушга солмай иложи йўқ, ахир!

Ашгабатга — Туркманистон Республикаси пойтахтига Эрон, Афғонистон, Малайзия, Мўғулистон, Латвия, Украина, Финляндия, Германия, Қозоғистон, Озарбайжон, Ўзбекистон, Қирғизистон, Бошқирдистон, Туркия сингари давлатлардан кино усталари ташриф буюришди. Анжуман шиори қисқа ва табиий қилиб белгиланди: «Маданий ва маънавий қадриятларни тиклаш учун!» Туркман драматурги Байрам Абдуллаев бир йиғинда айтиб ўтганидек, ушбу фестиваль туркий тилда ижод этадиганларнинг илк гулдастаси бўлди.

Албатта, маълум сабабларга кўра Тожикистон киночиларининг Ашгабатга келолмагани барчани афсуслантирди. Лекин барча келгусида биронта анжуман тожик биродарларимизсиз ўтмайди деб умид қилдилар.

Уч юздан зиёд меҳмон ажойиб мусаввир, тенги йўқ киноартист, Қирғизистон маданиятининг ёрқин юлдузи Суймонқул Чўқморовни хотирлашни ҳам ёддан чиқармадилар. Ашгабатдаги мактаблардан бирига бу тенгги йўқ санъаткор номи берилди.

Яна бир хушхабар: мувофиқлаштирувчи кенгашнинг кенгайтирилган мажлисида кинофестиваль ҳар йили Туркманистон пойтахтида Халқаро Ашгабат киноанжумани номи остида ўтказилиши ҳақида келишиб олинди.

Киноанжуман совриндорлари орасида энг истеъдодли киноусталари борлиги барчани шодлантириши табиий. Бир бошдан айтаверсак, мукофотлар қуйидагича тақсим этилди (албатта, меҳнатга яраша):

Гран-При «Биллур Зейкурат» — устидаги ярим ой ва юлдузи бор ажойиб минорача қозоқ режиссёри Ардақ Умирқуловнинг «Ўтрорнинг ҳалокати» икки серияли киноэпопеясига берилди;

Ҳайъатнинг махсус мукофотига шимолий осетиялик Мурод Жусойтининг «Тоғлик» фильми сазовор бўлди;

Энг яхши аёллар роли учун бериладиган мукофот Шоҳирхон Қосималиева («Гўянда», Қирғизфильм)га, энг яхши эркаклар роли учун соврин эса Қосим Жотқибоев («Жонсавул», Қозоғистон)га насиб этди;

Миллий анъаналарни сақлагани ва ривожлантиргани учун бериладиган совринга режиссер Оразмурод Гумматов (Туркманистон)нинг «Камина» бадиий фильми асосий даъвогар бўлди;

Миллий кинода романтик анъаналарни ривожлантиргани учун тақдим этиладиган мукофотга Бобо ва Карим Аннанов (Туркманистон)ларнинг «Зуҳра ва Тоҳир» бадиий фильми лойиқ кўрилди (ушбу фильм диққатга сазовордир, чунки машҳур кинорежиссёримиз Наби Ғаниевнинг ҳам «Тоҳир ва Зуҳра» бадиий фильмини эсланг. Туркман киночилари унга ўхшамаган ажойиб фильм яратганини эътироф этмоқ даркор);

Кинодаги энг яхши кашфиёт учун соврин Дарежон Ўмирбоев (Қозоғистон)нинг «Ғайрат» фильмига тақдим этилди (ушбу фильм яқиндагина Локарнодаги халқаро кинофестивалда «Кумуш қоплон»га сазовор бўлган эди);

Энг яхши мусиқавий иш учун соврин билан «Уйинг қаерда шиллиққурт?» фильми композитори Александр Юртаев тақдирланди. Худди шу фильм режиссёри Оқтой Абдухолиқов ёш авлод мавзусининг гўзал тасвири учун бериладиган мукофотга илинди;

Энг яхши комик фильм учун бериладиган сийлов кекса озарбайжон режиссёри Тофиқ Тоғизоданинг «У дунёдан салом» фильмига берилди.

Тақдирланганлар орасида ёш ўзбек режиссёри Фурқат Файзиевнинг ҳам борлиги сал бўлса-да ярамизга малҳам бўлади. Унинг «Қайтган тоғимда» қисқа метражли фильми катта шов-шувларга сабаб бўлди.

Ҳужжатли фильмлар мукофоти ҳам ўз эгаларини топди. Озарбайжонлик Явур Ризаев («Ўзга дунё»), қирғизистонлик Ш. Жапаров («Зокир»), туркманистонлик Байрам Абдуллаев ва Лора Степанская («Қайдасан, оға?»), бошқирдистонлик Маргарита Соловьева ҳамда Малика Яхшимбетова («Озодлик дарвозаси») лар сазовор бўлишди. Ўзбекистонлик Баҳодир Музаффаров «Руҳ» ҳужжатли картинаси учун диплом билан тақдирланди.

«Кумуш ярим ой» фестивали тугади. У ҳақда ҳали мутахассислар анча муддат эслаб юришади. Энг муҳими тинмай изланаётган экран усталари юксак тақдирларга сазовор бўлдилар. Энг яхши табиб — меҳнат, дейди халқимиз. Энг яхши дўст ҳам — меҳнат! Энг яхши бахт келтирувчи омил ҳам — меҳнат! Биринчи Ашгабат халқаро киноанжумани буни яна бир бор исботлади.

Наилож, кейинги кинофестивалларда ҳамюртларимизни ҳурмат шоҳсупасида кўрармиз деган умидда нуқта қўяман.

Ғолиб МИРЗО.

** Мусаввир мўйқалами сеҳри*

МУХЛИСЛАРНИ МАФТУН ЭТМОҚДА

БУНДАН ўн беш йил чамаси муқаддам покистонлик ҳуснихат ижодкори ва мусаввир Садекен Аҳмад «Қуръон»дан кўчириб ёзилган бир қанча ишларини Ўзбекистон Давлат санъат музейида атиги уч кунгина намойиш эттира олган эди. Шу қисқа кун ичида бу кўргазмани ихлосмандлар шошилинч томоша қилишар, бироқ шахсий фикрларини очиқ айтишга чўчишарди.

Эсимда, ўшанда Садекен Аҳмад ижодига бағишланган ҳужжатли фильм ҳам кўрсатилганди. Музей томошабинлари хонани тўлдириб ўтиришаркан, сўфи азони, имом қироатини завқ билан тинглаб, ҳам мусаввир ижоди ва ҳаётини кўришарди Бу собиқ шўро даврида ҳуснихатда диний хусусиятга эга бўлган биринчи маданий, диний-маърифий, дўстлик алоқаларини мустаҳкамлашга қодир кўргазма эди.

Мустақилликнинг биринчи йили арафасида худди шу мавзуда Сурия Араб Республикасининг истеъдодли хаттот-мусаввири Муҳаммад Ганум асарларининг Санъат музейида очилиши «Қуръон» ғоялари акс этган ҳуснихат тасвирлар нафақат ислом дини, барча диний-эътиқодни маҳкам тутганларни ҳам беҳад хурсанд этди. Бу кўргазма бир ойдан зиёд давом этиб, мусулмон мамлакатлари билан муносабатимизни янада мустаҳкамлаганини инкор этмаслик керак.

Шукрлар бўлсинки, Ўзбекистон Республикаси ҳаётида ҳақиқат тўла акс этаётган бир пайтда мусаввирларимиз орасида диний мавзуда сира иккиланмай ижод этаётган истеъдодлар бор экан. Булар Ўзбекистон Мусаввирлар уюшмаси аъзолари Сайдолим Шарипов, Файзулла Аҳмадалиев, Мухтор Облоқулов, Энгель Исхоқов, Григорий Равалардир. Улар ҳали ёш, изланувчан ижодкорлар тоифасига кирсалар-да, гоҳ у, гоҳ бу мавзудаги ишлари билан санъат мухлисларига анча танилиб қолишган.

Ўзбекистон халқ амалий санъати музейида шу мусаввирлар ишларидан сараланган шахсий кўргазма очилди. Кўп эмас, атиги ўттизга яқин. Лекин оз бўлса-да созгина ишлар тезда мухлисларини ўзига жалб этди. Кўргазма чоғи Туркиядан келган меҳмонлардан бири мусаввирлар билан учрашиб шундай деди: «Жуда зарур ва муҳим мавзуга қўл урибсизлар. Динга муносабатингиз, тарбиянгиз яхши экан. Бундай асарларни ўзингиздагина эмас, бизнинг юртда, шунингдек бошқа мамлакатларда намойиш этишингизни истардик».

Кўргазма қобилиятли ижодкор Саидолим Шарипов ишлари билан бошланади. Унинг сиёсий масалалар билан боғлиқ «Аҳмар Саргардон» номли ишини кўздан кечирамиз. Қизил, кўк ранглар оқими бирбири билан тўқнашиб, бири чекиниб, иккинчиси қолаяпти. Мусаввир икки ҳаёт — собиқ совет тузуми ва мустақиллик ҳаётини фалсафий йўналишда тасвирлаган. Иккинчи номи «Қизил Саргардон» деб ҳам аталади. Буниси мусаввирнинг изоҳи бўлиб, «Аҳмар» дегани форсий тилда «қизил» тушунчасини беради. Ҳуснихатда иккинчи тасвир «Лочин» деб аталади. Маҳоратни қаранг, ҳур жумҳуриятимиз лочин тимсолида акс этиб, араб ҳарфи билан жонлантирилган.

«Ҳикояти Луқмони ҳаким» ҳуснихат асари бизни яна узоқ ўйлашга мажбур этади. Араб ёзувида шоир Сўфи Оллоёр ўғлига Луқмони Ҳаким ҳақида ҳикоя айтиб фақат одамларга яхшилик қилиш, ёмонликдан ўзини тийиш хусусида шеърий насиҳати кўрсатилган. Мусаввирнинг бу ишида асосан ота-боболаримизнинг фарзанд тарбиясига қандай эътибор беришлари ўз аксини топган.

С. Шарипов «Умар Хайём» ҳуснихатида шоирнинг:

> Бир ғариб кўнглини
> қила олсанг шод,
> Яхшидир Ер юзин
> қилгандан обод.

ҳикматини арабча ёзувда ёзиб, хаттотлик санъатини намойиш этади. Унинг кейинги «Бухоро хотираси» ишида манзара кизғиш ва кўк рангларда сўзлайди. Қадим Бухоронинг ўтмиши ва шу кунги ҳаёти ҳикоя қилинади. «Шам» деб номланган ишида эса, қора, оқ рангларда қоронғуликни ёритаётган шамчироқ нурлари аксини топиши, яхлит ислом дини, маданияти тарғиботидан дарак бераётир.

Мусаввир Файзулла Аҳмадалиевнинг яратган асарлари деярли рангтасвирда, ўй-хаёллари, айтмоқчи бўлган гаплари, мақсади фалсафий акс этиб, тобора ёришиб боради. Ислом маданиятида кўк, оқ ранглар тинчлик, осойишталикни, қизил ранг эса нотинчлик, қонни эслатувчи ҳам жоҳиллик, жангу сурондан дарак берувчидир. Масалан, «Алвон булутлар» асари фикримиз далили бўла олади. Тасвирда деярли қизил рангли булутларни кўрамиз. Улар тиниқ осмонни қоплаб олган. Ҳатто, Баҳовуддин Балогардон бува мақбараси ҳам шу булутлар соясида қолиб, қизил рангда кўзга ташланиши таассуротни янада оширади. Ушбу асар Сайдолим Шариповнинг «Аҳмар Саргардон» асарига ҳамоҳанг, унинг давомидек кўриниб, ғоявий мазмунини тўлдиради.

Мусаввирнинг «Икки пари» асари ҳам диққатни тортади. Ўйлаб кўрсак, парилар тури кўп экан. Ҳар бир одамнинг ўз париси бўларкан. Тасвирга қайтсак, икки парини оқшом чоғлари кўраяпмиз. Бири оппоқ, иккинчиси қизил рангда бамисоли шарпалардек тасвирланган. Яхшилик ва ёмонликдан хабар берувчи икки пари учрашуви хаёлимизни узоқ-узоқларга олиб қочади. Ўнг тарафдаги оппоқ тусдаги пари ниятлари пок, чап тарафдаги қизил рангдаги пари нимадандир ўртаниб, бутун бошли ҳаётни қонталаш, ёвуз нурлари билан қоплагудек... Булар тасвир устасининг ўткир фантастик, бетакрор ғоясидир.

«Карвон» асарини томоша қилганимизда беихтиёр хаёлга толамиз. Ер кичик гардишдек акс эттирилган. Фалак кенг. Бу тасвир ҳаёт, Инсон умрининг охири (гўё ҳайкалтарош Илҳом Жабборовнинг «Ҳаёт курраси» асарини эслатади) оламдан ўтгандан сўнг, руҳнинг кетиши, тобутни ана шу руҳ қушдек учириб бориши тасвирланган. Файзулла Аҳмадалиев ҳаёт ҳақида ҳар томонлама тушунчага бой, диний эътиқодга оид мавзуга энди қўл ураётгандек, шу ҳақда яна янгича асарлар яратишга мойилдек кўринади.

Мухтор Облоқулов (тахаллуси Мирза Дарвиш Юз) анча йирик ишланган асарини «Тўрт поғона» деб атабди. Ўртада олам тасвири. Тўрт тарафи акс этган бўлиб, учлик (триптих) асарида ўнг томонни «Ҳақ йўли», чап томонни эса, «Ҳақ нисбати» дейилган. «Ҳақ йўли» уч чизиқ, — сариқ, қизил, кўк — белбоғ билан туташган. «Ҳақ нисбати» учбурчак шакл, минорани эслатади, ундаги кўк, қора, қизил, сариқ рангларнинг берилиши таассуротни оширади. Ҳаёт қувончи ва ташвишлари ушбу рангларга сингиб, ҳаёт ҳақида сўзлайди. Ҳаёт яхлит бўлса-да, бир текис эмас, яхшилик ва ёмонликлардан тузилган, деган ғоя ётади.

«Қил кўприк» асарида ҳам юқорида зикр этилган рангларни кўриб, хаёлга ғарқ бўлиш табиийдир. Дини исломда ҳалоллик, софлик учун у дунёдаги қил кўприк ҳақида гап боракан, бундан бегуноҳ одамларгина ўта олади. Мусаввир тўрт бурчак шакл, ўртада олам, уни чор атрофидан кесиб ўтган чизиқларни тасвирлайди. Чизиқлар яхлит оламнинг тўрт бўлагини ташкил этиб, ниҳоят у дунёда қил кўприк, пастликда алвон ранг, аланга акс этади. Бу дунёда яшаб қолишни ўйлаб, охиратни ўйламаганлар қил кўприкдан ўтолмай, ёниб турган ўтга қулаб тушадилар, дейилган ҳақ гап, тасвирларда ўз ифодасини топган.

Кўргазманинг «Таассуротлар дафтари»ни варақлаб, санъат мухлислари ёзиб қолдирган фикрларини ўқиймиз. Рус, турк, ўзбек ва бошқа тилларда ёзилибди. Фикрлари бир: ҳаммага мусаввирлар ишлари ёқибди. Ўзбек томошабинларининг санъатга муносабатларини кўринг-а: «Кўргазмани томоша қилиб, унга қўйилган ишларда тасвирланган хаттотлик удумидаги ишлар менда катта таассурот қолдирди. Менинг тилагим келгуси ишларида омад ёр бўлсин! Тошкент шаҳри, 14 октябрь, Файзи». «Кўргазмани алоҳида бир қизиқиш ва ҳайрат билан кўздан кечирдик. Санъаткорлар чуқур бир фалсафий мушоҳадани юзага чиқариб, мазмунан теран мавзуда ишлаганлар. Уларнинг ижодига ҳамиша юксак ривож, динимизга барқарорлик тилаймиз. Катта ташаккур! Шоира Маъдиева, Мунира Ғаниева».

Ушбу кўргазмани томоша қилиб, шундай фикрга келдик: санъаткорлардан эскирмас, халқ ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ бўлган, умри боқий асарлар кутамиз.

Маҳмуд АҲМЕДОВ,
Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий-тадқиқот институтининг илмий ходими.

СУРАТЛАРДА: мусаввирлар Мухтор Облоқулов, Файзулла Аҳмадалиев асарларидан лавҳалар.

Андрей Пишненко суратлари.

**Одамлар ва тақдирлар*

Инсон ҳамиша гўзаллик, софлик, яхшилик сари интилади. Орамизда ажойиб тақдирли кишилар борки, уларнинг ҳаёт йўли билан танишгач беихтиёр ҳайратга тушасиз, мустаҳкам иродаларига таҳсинлар айтгингиз келади. Қуйида ана шундай инсонлар ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз.

КЎНГИЛ КЎЗИ БИЛАН

ИСОҚЖОН Наманган давлат педагогика институтини битиргач, унга кўзи ожизлар мактаб-интернатида ишлаш учун йўлланма беришди. Шу илм даргоҳида тўқувчилик қилаётган Тўлғаной исмли қиз билан танишиб қолади. Бу пайтда эса Исоқжоннинг ота-онаси уни уйлантириб қўйиш пайига тушган эдилар. Улар кутубхонада ишлаётган бир қизни келин қилмоқчи бўлишди.

— Мен фақат ўзимга ўхшаш кўзи ожиз аёлга уйланаман, — деди Исоқжон қатъий. — Тўлғаной билан бир-биримизни яхши тушунамиз. У ҳаётда доим ҳамроҳим бўлишига ишонаман.

Ота-она ўғлининг раъйига қарши боришолмади. Орадан кўп вақт ўтмай тўй бўлди. Кейин эса бирин-кетин фарзандлар туғилди.

Пойтахтимизнинг «Москва остонаси» мавзесида истиқомат қилаётган бу оилада ҳозирги кунда бирбиридан сулув уч қиз ва икки ўғил бор. Иззатжонни уйлантиришди. У ҳозир Туркияда таҳсил оляпти. Муқаддас Тошкент Давлат тиббиёт институтида, Муҳайё ва Мунавварлар эса 11-синфда таълим олмоқдалар. Умиджон боғча ёшида.

— Минг шукр, ҳаётимиздан нолимаймиз, — деди Исоқжон ака биз билан суҳбатда. — Фарзандларимизнинг барчаси ақлли-ҳушли. Кўзлари ожиз эмас. Умр йўлдошим ногирон бўлишига қарамай барча уй юмушларини бемалол бажара олади. У овқат қилади, нон ёпади, кийимларни дазмоллайди, кўрпа қавийди. Қизларни ҳам худди ўзига ўхшаш меҳнатсевар қилиб тарбияламоқда.

Исоқжон аканинг ҳеч ёдидан чиқмайди. Тўнғич фарзанд туғилганда уни эмизиладиган болалар уйига беришни таклиф қилди. Очиғи, рафиқасига фарзанд тарбиясини ишониб топшира олмас эди. Шунда Тўлғаной опа жиддий қаршилик кўрсатиб, онасиз ўсган фарзанд ҳар қандай шароитда тарбияланмасин меҳрга тўймайди, деди. Шундан сўнг бола парвариши билан ўзи шуғуллана бошлади. Бу вазифани жуда яхши уддалаб, ҳатто келини Қундузхонга ҳам ўз тажрибаларини ўргатди.

— Бошингга рўзғор ташвиши тушгандан кейин албатта ўрганиб олар экансан, — дейди Тўлғаной опа Усупжонова. — Бунинг учун кишида метин ирода бўлиши керак. Мен бемалол игнадан ип ўтказа оламан. Рўзғор ишларини эндиликда қизларим ўз қўлларига олишди. Ёрдам сўраб келган дугоналаримдан ҳеч қачон ёрдамимни аямайман. Масалан, мен билан бирга ўқиган Патила Маллаевага миллий таомлар пиширишни, Кўпайсин Исмоиловага бола тарбиялашни, Марҳамат ва Обидахонларга эса тикиш-чатишни ўргатганман. Бўш пайтларимда одатда брайлча усулда асарларни мутолаа қилиш жони-дилим. Ёзувчи Абдулла Қодирийнинг «Ўтган кунлар», «Меҳробдан чаён», Бальзакнинг «Горио ота», Александр Дюманинг «Граф Монте Кристо», шунингдек Тургеневнинг ажойиб ҳикоялари менда катта таассурот қолдирган.

УСТА ПАРДАВОЙ АКА

РАДИО ёки телевизор қисмлари қанчалар мураккаб эканини кўпчилигимиз яхши биламиз. Бундай қурилмаларни созлаш учун кишидан аввало уқув, қолаверса қунт ва маҳорат талаб этилади. Иккала кўзи ожиз бўла туриб устачилик қилаётган Пардавой ака билан танишганимизда у кишининг иқтидорига тасаннолар айтдик.

Ўзбекистон кўзи ожизлар жамиятига қарашли Тошкент ўқув-ишлаб чиқариш комбинатида бу кишини танимаган одам топилмаса керак. Чунки Пардавой ака мазкур жамоада салкам 30 йилдан буён узлуксиз штампловчи бўлиб ишлаб келмоқда.

1-цех илғорларидан бири бўлган Пардавой ака бўш вақтларини радиотехникага бағишлаган. У ўн ёшлик чоғидаёқ кўзи ожиз бўлиб қолган эди. Шундан сўнг Тошкентдаги Охунбобоев номли махсус кўзи ожиз болалар интернатига ўқишга киради. Кейинчалик кечки ишчи-ёшлар мактабида таҳсил олади. Шу билан бирга радиотехникага ҳам қизиқиб қолиб, биринчи бор дедекторли приёмник, қулоққа тутиладиган қурилма ва батареяда ишлайдиган приёмниклар ясади. Ўз меҳнатининг маҳсулини кўргач, техникага қизиқиши янада ортиб борди. Интернатда фаолият кўрсатаётган радио тўгарагига қатнашди. Ожиз бўлишига қарамай маъмурият унга радиоузелни бошқаришни ишониб топширди.

— Бундай ютуқларни қўлга киритишим осон бўлмаган, — дейди Пардавой ака Йўлдошев. — Кавшарлайдиган лампа неча марта бармоғимни куйдириб юборгани ҳеч ёдимдан чиқмайди. Шунга қарамай тушкунликка тушганим йўқ. Радио-техникага оид ҳар бир деталини қунт билан ўргандим. Бу деталларни англаб олишим ва электр схемаларни «ўқишимда» дўстларим ва устозларимнинг ҳиссаси каттадир. Мен улардан жуда миннатдорман.

Пардавой ака ҳозирги кунда кучайтиргич, турли хил приёмниклар, телефон аппарати, электромашинка, дазмол ва бошқа буюмларни мустақил, қийналмасдан созлай олади. Никоҳ тўйларида кучайтиргичлар қўйиб, кўпчиликнинг олқишига сазовор бўляпти. Ҳатто машҳур аскиячи Муҳиддин Дарвешовнинг аскияларини магнит лентасига ёзиб олиб, davраларда намойиш қилади.

Шуни ҳам таъкидлаш зарурки, Пардавой ака уч ўғил ва икки қизнинг меҳрибон отасидир. Катта ўғли Рустам геология экспедициясида ҳайдовчи, Ўткир — Тошкент алоқа электротехника институтининг 3-курс талабаси, Жаҳонгир тижорат дўконида сотувчи. Қизлари Юлдузхон Тошкент политехника институтини битириб ҳозирги кунда фан ва техника соҳасида хизмат қиляпти, Зарифа эса ўрта мактаб ўқувчиси.

Пардавой аканинг табаррук хонадонидан хайрлашиб чиқар эканмиз, тақдирнинг бешафқат зарбасига қарамай тушкунликка тушмасдан ўз устида ишлаб, одамларга катта наф келтираётган бу инсонга ҳавасимиз келди. Тақдирни киши ўз қўли билан яратади деганлари шу бўлса ажаб эмас.

Саъдулла ШОДИЕВ.

СУРАТЛАРДА: (чапда) Тўлғаной опа Усупжонова овқат пиширмоқда ва Пардавой ака Йўлдошев иш устида.

Сайдали Султонов суратлари.

** Билиб қўйган яхши*

ЁЗУВИМИЗ ҚАНДАЙ ПАЙДО БЎЛГАН?

КИШИЛАР ҳали қоғозга ёзишни билмаган замонларда турли нарсалардан хатлар тузишган. Қадимда жанубий Русияда яшаган скифлар кунлардан бир куни ўз қўшинларига хат ўрнига қуш, сичқон, бақа ва бешта камон юборишган. Бунинг маъноси қуйидагича эди: «Сиз қушлар сингари учишни, сичқонлар каби ер остига яширинишни, бақалардек ботқоқликда сакраб юришни биласизми? Башарти билмас экансиз, биз билан урушишни хаёлингизга ҳам келтира кўрманг. Акс ҳолда юртимизга қадам қўйишингиз билан сизларни ўқ остида қолдирамиз».

Орадан вақт ўтиши билан расм солиш одат тусига кирган. Миср ёдгорликларида китобдаги ҳарфлар сингари узун сатрлар шаклида илонлар, бойқушлар, қирғийлар, гуллар, чордана қуриб ўтирган кишилар, хурмо дарахтининг япроқлари ва бошқа ўйиб ишланган суратлар учрайди. Булар — аждодларимиз яшаб ўтган даврдаги сўзлашув воситаларидир.

Аммо расмлар билан ҳамма нарсани ифодалаш мумкин эмас. Масалан, исмни қандай қилиб суратга солиб бўлади? Бундай қийинчилик мисрликларни бутун сўзлар ёки айрим бўғинларни англатадиган юзларча иероглифларга янги йигирма бешта ҳарфни қўшишга мажбур этган. Айтайлик, оғизни — «ро», бўйрани — «пун», жойни — «бу» деб атай бошлаганлар. Қизиғи шундаки, оғизнинг расми оғизнигина эмас, балки «о» ҳарфини, бўйра эса «б» ҳарфини ҳам англатган.

Ибтидоий кишилар расмлар воситасидан воз кечиб, эндигина ёзувни ўрганаётган даврга назар ташласак, ўша кезлари ёзиш жуда қийин иш бўлганини англашимиз мумкин. Греклар йиғинларда ўз фикрларини сопол парчаларига битиб, мажлисга топширганлар. Бир замонлар Мисрда хизмат қилаётган Румо аскарлари ва амалдорлари ўзларининг ҳисоб-китобларини идишларнинг четларига ёзиб қўйишган. Ҳиндистонда хурмо дарахти япроқларидан бутун бошли китоблар битилган. Бунинг учун япроқларнинг четларини текислаб қирқиб, кейин игна билан тикканлар. Бундай мисолларни истаганча келтирса бўлади.

Миср ҳарфларининг Финикия, Греция ва Булғория орқали саёҳат қилиб, бизга етиб келгунча орадан тўрт минг йилча вақт ўтиб кетди. Йўл-йўлакай уларнинг ташқи кўриниши ўзгараверган. Бу ҳарфларнинг дастлабки қиёфасини тиклаш учун Миср иероглифларини, Синай ярим оролидаги Гатор ибодатхонасида топилган гикс ёзувларини финикия, грек, славян ва ниҳоят рус ҳарфларини бир қатордан қўйиб солиштириб кўришга тўғри келади.

Синчиклаб разм солсангиз, буқанинг мугузли боши қандай қилиб ҳозирги «А» ҳарфига айланганини кўрасиз, (бу ҳарф ҳозир ҳам мугузлари билан пастга қаратиб қўйилган буқа бошига ўхшайди). Русча «Г» ҳарфининг нима учун бурчак шаклида бўлишини, «О» ҳарфининг кўзни хотирлатишини, «Р» ҳарфининг узун бўйинли бошга ўхшашлигини, «М» ҳарфининг тўлқинли чизиқ билан кўрсатилишини англаб оласиз.

Гикслар худди шу тахлитда иш олиб борганлар. Улар «А» ўрнига буқанинг бошини ясаганлар, чунки буқа уларнинг тилида «алеф» деб юритилар экан. «Б» ўрнига уй расмини туширганлар. Уй улар тилида «бет» деб аталар экан. «Р» ўрнига одам бошини чизганлар. Одам боши улар тилида «реш» деб юритилар экан. Шу тариқа йигирма бир ҳарф ҳосил бўлган.

Ёзувимиз ҳозирги шаклга келгунча жуда кўп марта шаклланганини юқорида келтирилган мисоллардан яққол кўриниб турибди.

Тилла ТУХЛИЕВА тайёрлади.

Инсон умрининг сир-асрорлари

РАК МУАММОЛАРИ

БАЪЗИ оилаларнинг ҳар бир аъзосида рак касаллигига сабаб бўлган геннинг топилиши тиббиёт олимларига янги бир йўл очиб берди. Тиббиётчилар турли рак касаллигини даволаш хусусида анча умидвор кўринмоқдалар. Бироқ, кишида рак касали бор-йўқлигини аниқлаш баъзи ахлоқий масалаларнинг кўндаланг чиқишига сабаб бўлмоқда.

Масалан, кишилар ўзининг рак касалига чалинишини истайдими? Ёки бу бедаво касалнинг йўлиқиши эҳтимоли борлигини айтиш шартми? Айниқса, рак касаллиги турининг шифоланиши мумкин бўлмаганлигини кишига айтиш лозимми, каби саволлар пайдо бўлмоқда.

Америкалик Линдель Сотхель бундай саволларга ўралиб қолди. Линдель Сотхель бир муддат аввал ўзи билан бирга оиласидан баъзи шахсларнинг ПИ-53 деб аталган ген бузуқлиги сабабли рак касаллигига чалиниши мумкин бўлган кишини ўрганди. Қисқа вақт ичида мазкур ўзгариш мумкин бўлган генга эга бўлганларнинг 30 ёшда жиддий бир рак касаллигига учраш эҳтимоли 50 фоиз экани аниқланди. 60 ёшга етиб келганида у кишиларнинг рак касаллигига учраш хавфи 90 фоизга яқинлашади.

Америкалик доктор Л. Сотхель ўзининг ПИ-53 деб аталган генеологиясини аниқлашдан аввал оила аъзоларида баъзи ўзгаришлар бўлганини қайд этади. Катта отаси, амакиси, опаси ва иккала укасининг рак касаллигидан ўлганини айтган Линдель Сотхель ўзининг ҳам рак касаллигига йўлиққанини, аммо шифоланганини қайд этади. Ҳозир бу касалликнинг ирсий бўлганини ўрганган Сотхель, қийин бир аҳволда қолган. Чунки 3 боласининг мазкур генга эга бўлиб-бўлмаганлигини текшириш керакми ёки йўқми, деган муаммо билан банд. Бироқ, Л. Сотхель болаларини тиббий текширишдан ўтказажагини айтмоқда.

Шу қаторда аллақанча докторлар генетика олими ва бошқа кишилар бундай касаллик билинишининг фойдаси борми ёки инсоннинг қийналишига сабаб бўладими, деб баҳс қилмоқдалар. Оддийгина бир киши эрта ёки кеч рак касаллигига йўлиқажагини ўрганса, қандай ҳолда қолади. Масалан, рак касаллиги генига эга бўлганини ўрганган киши ўз-ўзини ўлдириши мумкин эмасми? Ёки дўстлари ва оиласи тарафидан яккаланиб қўйилмайдими?

Баъзи докторлар мазкур генга эга бўлган кишига иложи борича тезда маълумот берилиши кераклигини қайд этмоқдалар. Шундай қилиб, улар агар касалликка йўлиққанлигини билишса тезда шифоланиши мумкин демоқдалар. Бироқ, бир олим, инсонларнинг рўпара келажаклари хавфларини ўрганмасдан яна ҳам тезда шифоланганликларини олға сурмоқда. У олим рак касаллиги генига эга бўлганини билган киши руҳий жуҳатдан тушкунликка учраши мумкин, деб қайд этади.

Шу қаторда ПИ-53 деб аталган геннинг рак касаллигига таъсири жуда оз кўринмоқда. Аксинча олимлар кишиларнинг баъзи тур рак касалликларига чалинганини текшириб топишга ҳаракат қилмоқдалар. Рак касаллигига йўлиққан америкалик Л. Сотхель ҳозир шифоланган бўлишига, ўзи ва болалари ҳамда инсонлар кўпчилигининг бу касаллик туфайли ўлишини билишига қарамай, турмушнинг бузилмаганини, ҳар турли оғриққа нисбатан чидамли, матонатли бўлганини қайд этиб, яшашдан воз кечмаганини, ҳали қилинадиган анча ишлари борлигини айтмоқда.

(«Садо», «Озодлик» радиостанцияси материаллари асосида).

Жаҳон маданияти юлдузлари

Ўлим тўшагида буни ўйламаган эди

МАБОДО жаҳон маданияти тарихини хаёлан кўздан кечирадиган бўлсак, Арасту, Луқмон, Суқрот, Афлотун, Алишер Навоий, Торквато Тассо, Лу Уитмен, Теодор Драйзер, Рабиндранат Тагор, Лу Синь, Бальзак сингари юзлаб [illegible] сўз усталари қаторида Жорж Сименоннинг ҳам номи [illegible] турганини кўрамиз. [illegible] 84 тасини эса [illegible] комиссар Мегрэ ҳақидаги романлардир. [illegible]

Буюк адибни билмайдиган саводли кишини йўқ деса бўлади. Жорж Жозеф Сименон 1903 йили Бельгиянинг қудратли саноат шаҳри Льежда туғилди. [illegible] Жорж Сименон 1989 йилда ўлим тўшагида ётиб, кўп эслаган эди.

[illegible]

— Энди, ўғлим, — деди онаси, — энди оиланинг ташвиши сенинг елкангга тушади.

[illegible]

Жорж Сименон ўлим тўшагида буни ҳам эслади.

[illegible]

— Хўш, — деди муҳаррир [illegible]

[illegible] «Аро кўприги» романи учун бой материаллар ҳам йиғди. Биринчи роман ҳатто Льеж шаҳрида ҳам ҳеч қандай шов-шувга сабаб бўлмади.

Жорж Сименон ўлим тўшагида буни ҳам эслади.

Жорж Сименон белини маҳкам боғлади: «Ёзувчи бўламан». У Парижга отланди. Париждаги энг йирик «Матэн» газетасининг муҳаррири қаттиққўл жаноб Колеттга йўлиқди.

— Иккита ҳикоямни ўқисангиз, — деди у, — аминманки, улар сизга манзур бўлади.

— Афсуски, — деди Колетт, ҳикояларни ўқиб чиқиб, — улар менга манзур бўлмади. Китобий, азизим, ўқиганларингиз таъсири остида ёзилибди.

Жоржнинг Колетт ҳузурига иккинчи ташрифи ҳам «китобий» деган баҳо билан тугади. Учинчи бор у ўзига унча ёқмайдиган ҳикоя билан яна Колеттнинг хонасида пайдо бўлди. Колетт сабр-тоқат билан ҳикояни ўқиди ва деди:

— Бу маъқул, анча маъқул. Соддароқ ёз, йигитча, китобийлик, баландпарвоз сўзлар кетидан қувма, улар сени нобуд қилади. Фақат зарур сўзларнигина ишлат.

Шу биринчи ҳикояси босилиб чиққанда Жорж Сименон 19 ёшда эди.

Жорж Сименон ўлим тўшагида буни ҳам эслади.

Сименон жаҳондаги тахаллуси энг кўп адиб бўлса керак. Унинг тахаллусларини излаб топиб, ўрганиб бемалол диссертация ҳимоя қилса бўлади. У ўзининг узоқ умри мобайнида (адиб 86 йил яшаган) 207 романни Сименон номи билан чиқарган, 17 тахаллусда эса 208 роман, яна 1500 га яқин каттакичик ҳикоя, қиссалар ҳам ижод этган. Конвейернинг ўзгинаси!

Шундай пайтлар ҳам бўлганки, у бир кунда, икки кунда битта роман ёзиб ташлайверган. 1928 йилда эса бирваракайига 40 та китоби босилиб чиққан. Биздаги энг зўр ёзувчилар ҳам бутун умри давомида шунча асар ёзиши амри маҳол. Ҳатто бунга Сименоннинг ўзи ҳам ҳайрон қолган эди.

Биринчи шодлик Жорж Сименоннинг бир йўла 12 китобга шартнома тузган куни — 1925 йил 1 январда келди. Ўшандан бошлаб ниҳоятда чидам ва узлуксиз меҳнат билан ижод қилди. Ўша пайтларда ҳатто яхшигина шон-шуҳрат олиб келган асарларига кейинчалик Жорж Сименон «машқ эди» деб қарайди.

27 ёшида эса Жорж Сименон ижодининг ўзига абадийлик келтирган (буни ҳамма адиблар қатори у ҳам билмасди) янги даврига — тиришқоқ, ўтда куймас, сувга чўкмас, ўлса йитмас комиссар Мегрэ даврига қадам қўйди. Бу 1930 йилда юз берган эди.

Жорж Сименон ўлим тўшагида буни ҳам эслади.

1931 йилдан бошлаб Мегрэ ҳақидаги романлар бирин-кетин чоп этила бошланди. «Гўзалнинг ўлими», «Уйдаги номаълумлар», «Мегрэнинг тўппончаси», «Темир зинапоя» «Мажестик меҳмонхонасидаги қотиллик», «Мегрэ ва винофуруш...» Айтиб, санаб адо қилолмайсиз. Барчасида комиссар Мегрэ адолат учун кураш олиб борди.

— Адолат ҳамиша, ҳаммага керак экан-да! — ўйларди Сименон ҳар гал Мегрэ ҳақидаги янги роман босилиб чиққанида. — Мегрэ бечора, икковимиз ер куррасида адолат ўрнатамиз деб ўлиб кетмасак яхши эди. Барибир адолат тантанаси учун яшаш ва ўлим завқиёбдир.

1984 йилда Сименон оғир жарроҳлик муолажасига дуч келди: бош суягини очиб, миядаги ўсмани олиб ташлашди. Бахтига заҳарли эмас экан. Оқибатда чап қўл-оёғи ишламай қолди. Тили зўрға айланар, гаплари худди оғзидан тушиб кетаётгандай эди.

— Қандай ёзасиз энди? — деди Лозаннадаги «Бо Риважь» меҳмонхонасида қўним топиб турган адибнинг ҳузурига келган мухбир.

— Нималар деяпсиз? — деди Жорж Сименон зўрға, — роман ҳам, қисса ҳам, ҳикоя ҳам ёзаётганим йўқ. Энг охирги романим «Шимол шамоли — жануб шамоли» 1976 йилда босилди. Эсдаликлар ёзаяпман. Босилиб ҳам чиқди, бир қисми. Биласизми, ёзсам бўлади. Лекин бу жуда мураккаб ва оғир иш. Балки ҳеч нарса ёзмасман.

— Уйда қамалиб қолибсиз. Ҳеч ким билан учрашмайсиз, ташқарига чиқмайсизми?

— Камдан-кам, — хўрсинди Жорж Сименон, — бир марта Францияга бориб келдим. Ла Рошелда Анҳор соҳилини менинг номим билан аташибди. Бир пайтлар ўша ерда яшаган эдим-да.

— Нега энди Францияда ёки Америкада яшамаяпсиз?

— Лозанна менинг жону дилим. Тинчгина яшаш учун қулай. Одамлар ҳар соатда келиб безорижон қилмайди. Айниқса ҳозир. — Адиб бироз жим қолди. — Бир Мегрэ икковимиз одамларни жазоламадик, уларни тушунишга ҳаракат қилдик. Лотин Америкасида бўлганимда бир тоифа одамларни кўрдим. Улар чангалзорларда яшашаркан, ҳеч қандай қурол-яроғсиз ҳам кун кечиришаркан. Улар ўзлари яшаётган чангалзорлар қонунини билишади. Қани эди барча одамлар ҳам ўз қонунини билса, амал қилса Комиссар Мегрэга иш қолмасди.

Бечора мухбир бу сўзлар Сименоннинг васияти эканини билмасди.

Жорж Сименон ўлим тўшагида буни ҳам эслади.

1989 йилнинг 8 сентябрида жаҳондаги жуда кўплаб газеталарда комиссар Мегрэнинг «ота»си Жорж Сименоннинг ўлгани ҳақида қайғули хабарномалар босилди. Ҳа, буюк адиб вафот этди. Лекин ҳаётдан кўз юмар экан комиссар Мегрэ абадий тирик қолаётганини ҳали билмасди. Комиссар Мегрэ адолат учун, ҳақиқат тантанаси учун курашда ёлғиз қолди. У энди икки киши ўрнида — ҳам ўзи, ҳам Жорж Сименон абадияти учун кураш олиб бориши керак эди. Мегрэ бунинг уддасидан чиқади. Унинг нозик ақли, тадбиркорлиги, босиқлиги, меҳнатсеварлиги Жорж Сименондан мерос қолди. У энди ер юзида ҳаёт бор экан — ўлмайди.

Орадан ҳеч қанча вақт ўтмасдан адибнинг қадрдон шаҳри Льежда «Жорж Сименон» номли қаҳвахона очилади. Яна бир кутубхона, китоб дўкони унинг номи билан аталади. Адиб ўзининг болалик йилларини ўтказган уйдан сал нарида «Сименон» меҳмонхонаси қад кўтаради. Унинг хоналаридан баъзилари «Манхэттендаги уч хона», «Мегрэ Вишида», «Довилдаги гул дўкони» деб аталади. Меҳмонхона ичидаги безаклар эса худди Мегрэ ҳақидаги романларни эслатиб туради. Адибни ўтган ҳам, кетган ҳам эслайди.

Жорж Сименон ўлим тўшагида буларни ўйламаган эди...

Толиб САЪДУЛЛАЕВ тайёрлади.

Биласизми?

СЎЗ ТАГИДА СЎЗ БОР

«КАЛЕНДАРЬ» сўзи «калере» деган лотинча сўздан олинган бўлиб, эълон қилмоқ деган маънони беради. Календарь Мисрда бизнинг эрамиздан 4 минг йил муқаддам пайдо бўлган. Қадимги грек ва римликларга ҳам календарь мисрликлардан ўтган.

* * *

«СКАФАНДР» асли юнонча сўз бўлиб, у «кема-одам» деган маънони билдиради. Қурилган аппаратнинг «батиандр» деб аталишига сабаб, унинг сувнинг энг чуқур жойларида ҳам ишлашга мўлжалланганлигидир. Чунки «батиандр» сўзи «чуқурликдаги одам» деган тушунчани англатади.

* * *

«ФУТБОЛ» инглизча сўз бўлиб, ўзбек тилида «оёқ тўпи» маъносини анлатади. Ҳозирги футболнинг расмийлашган ери Англия деб ҳисоблайдилар. Бироқ бундан 2000 йил муқаддам ҳам, яъни Англияда тўп ўйини пайдо бўлган вақтдан анча замонлар илгариёқ Хитой ёшлари тўп тепиш ўйинини билганлар. Хитойдан ташқари қадимги Грецияда ҳам бу ўйин тарқалган эди.

* * *

«КОФЕ» сўзи Эфиопиядаги Каффа деган вилоятнинг номидан келиб чиққан. Бу вилоятда кофе ўсимли ўсади. У ердан кофе ўсимлиги Араб ярим оролига келтириб экилган.

Европага кофе биринчи марта 1561 йилда келтирилган.

* * *

«ГИПНОЗ» грекча сўз бўлиб, уйқу деган маънони билдиради. Гипноз ўтмишда Ҳиндистонда айниқса тараққий топди. Ҳиндистондаги йог қабилалари беморларни даволашда гипноздан ҳам фойдаланганлар. Бундан ташқари гипноз халқ театрларида, ҳар хил ўйинларда, циркларда ва бошқа жойларда кенг қўлланилади.

Саодат ОДИЛОВА тайёрлаган.

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

Дилимдагини айтаман

ҲАЁТДАН ЗАВҚЛАНИШГА ҲАҚЛИ ЭДИНГ

СИНГИЛГИНАМ, менинг дилбар, муниса сингилгинам. Сенга нима бўлди?! Нималар қилиб қўйдинг, ўзи?! Чаросдай тим қора кўзларингни, елкангни тўлдириб, силкиниб турувчи қирқ кокилингни эсларканман, вужудимга олов тушади, гўё... Шунда, бу ёруғ оламга сиғмай қоламан-да, бор овозим билан: «Аёлларни асранг, асрасангиз-чи, эркаклар!!!» дегим келади.

Шоира, аччиқ қисматли фожиангни қишлоққа борганда эшитдим. Яхшиси, бундай хунук воқеаларни эшитмаганим, юракларга тугилган армону изтиробларга шерик бўлмаганим дурустмиди? Лекин бу чин ҳақиқат эди, сен ўз жонингга қасд қилибсан. Бунчалик азобу оғриқни, чидамни қаердан олдинг, сингилгинам?

Ёдимда, келинчак либосида гулдай очилиб, қўни-қўшниларнинг ҳавасини келтирганча елиб-югуриб хизмат қилардинг. Хаёл кўзгусига оппоқ либосдаги фариштадай қиёфанг, узун-узун сочларинг ўрнашиб қолганди. Ўзинг келин бўлиб тушган хонадон ҳам иззатингни ўрнига қўяр, турмуш ўртоғинг эса сени ардоқларди. Онамлар ҳам «Келин олсанг Шоирадек келишган, пазанда аёлни олгин» дердилар. Шунақа, келинчаклигинг оқар сувдай ўтди-кетди, кейинчалик сен ўғил-қизли бўлганингни эшитиб, қанчалар севиндим...

Ҳаммаси эртакдагидай эҳтиросли эди. Лекин... Сизларни бўлак рўзғор қилиб данғиллама уйга чиқаришгандан сўнг ҳаётинг ўзгариб кетибди Сен не-не йигитларга розилик бермай, ота-онанг раъйига қараб, бир ёстиққа бош қўйган йигитнинг хиёнатини кечира олмабсан! Учинчи фарзандинг туғилгач, оиладаги сирни бекитолмай ўз жонингга қасд қилибсан...

Эринг сенга тенг кўрган аёл имонсиз, диёнатсиз эканлигини наҳотки сезмадинг, сингилжон! Ахир, бундайлар худди зарпечак мисоли томирлаб кетган-ку? Уларни поклик, ширингина ўғил-қиз тарбияси, хокисор аёллик, шарму-ҳаё эмас, ялтироқ кийимлар, молу-дунё, кўнгилхушлик кўпроқ қизиқтиради, билсанг.

Эрингнинг совуқ муносабати-ю, фарзандлар юзига оёқ тираганн фожиага олиб келгани рост. Сени тушунаман, ҳаммадан аниқ-равшанроқ сезаман изтиробларингни, сингилжон. Лекин, ўзингни ҳалок этганингни кечира олмайман. Чунки, чунки сен — она эдинг! Оналар бола тақдирига бефарқ қарамаслиги, кимларгадир аччиқ қилиб, ўз жонини қутилтирмаслиги керак. Ахир улар жони ўзигамас, норасида боласига қанчалар кераклигини англардинг. Онаман, болаларни туғишганимникига ёлғиз юборгим келмайди, қийналади деб. Сен эса уч ойлик чақалоқни... умрбод ташлаб кетдинг. Эшитдим, ҳозир 3 нафар гўдагинг уч оилада — амма, хола ва овсинингникида яшаётган экан. Қанчалар оғир, буни эшитиш.

Сен ўлим билан олишиб ётган кезларда қайнотанг «Ҳеч кимдан даъвоим йўқ, деб тилхат ёзиб бер» деганда мардлик қилибсан! Ҳатто ўлиминг олдидан ҳам сени шу кўйга солган эрингни айбламабсан! Уни бадном қилиб кетишинг мумкин эди, Шоира! Лекин, сенинг юрагинг соф, кўз очиб кўрганингга ёмонликни раво кўрмагансан.

Сингилгинам, сени кўп тушларимда кўраман. Бугун тушимда оппоқ либосда қуш мисоли учиб келаяпсан, бирам чиройли, ёйилган қоп-қора сочларинг... Пастда, катта йўлдан 3 нафар гўдагинг «Онажоним келаяптилар, онажоним! Сизни соғиндик, келақолинг, бу биздар, мана биздар...» деб югуришаяпти. Сен, сен бечора соғинч билан болаларингни тўйиб-тўйиб ўпмоқчи, бағрингга босмоқчи бўласан. Аммо бунинг уддасидан чиқолмайсан. Қулоқларингга сочлари бевақт оқарган муштипар онаизорингнинг ҳар куни фарёди эшитилгандай бўлади: «Келинлик либосларингни тандир-ўчоқдан қизғангунча, жонингни қизғансанг бўлмасмиди, болам...»

Норинисо ҚОСИМОВА.

«МАТОНАТ»НИНГ ЙИГИТЛАРИ

ТОШКЕНТНИНГ бу жамоаси тўғрисида эшитмаганлар кам бўлса керак. Республикамиздаги энг кенжа, энг довруғли командалардан бири. 1988 йили Афғон уруши ва ногиронлардан ташкил топган жамоа қисқа фурсат ичида катта эътибор қозона билди.

Океан орти Сиэтлда ўтказилган жаҳон Қубогида ҳамюртларимиз 1990 йили 4-ўрин билан кифояланишган бўлса, ўтган йили Тошкентдаги жаҳон Кубоги ўйинида ҳурмат шоҳсупасининг энг баланд поғонасидан жой олишди.

«Оқшом» газетасида хабар берганимиздек анъанавий давом этиб келаётган, бу гал тўртинчи бор ўтказилган «Раҳм-шафқат совриниi» халқаро мусобақаси куни кеча якунланди. Шуниси қувончлики, матонатчилар бу сафар икки таркибда: «Матонат—1» ва «Матонат—2» жамоалари сифатида майдонга тушдилар.

Турнир якунлари ҳам қувончли бўлди. «Матонат—1» биринчи, яқиндагина Россия ногирон футболчилари чемпионатида кумуш медаль билан тақдирланган Владикавказнинг «Стимул» жамоаси иккинчи ва «Матонат—2» командаси учинчи ўринни эгаллади.

Ушбу қизиқарли ўтган халқаро мусобақанинг энг кучли ўйинчилари ҳам совринлардан бебаҳра қолишмади. Уларга медаль, эсдалик совғалари, Ўзбекистон Республикаси давлат жисмоний тарбия ва спорт комитетининг Фахрий ёрлиқлари топширилди.

Турнирнинг «Биринчи тўп муаллифи» совринига Ижевскнинг «Зенит» жамоаси ўйинчиси Альберт Ижболдин сазовор бўлди. «Энг кўп тўп урар» совриниi билан «Матонат—1» ўйинчиси Жамил Шукуров тақдирланди.

Республикамизнинг икки жамоаси биринчи ва иккинчи матонатчиларнинг мураббийлари Вячеслав Алпатов ва Юрий Коночкинларга хизмат кўрсатган мураббий унвони берилди.

Халқаро мусобақа ҳомийлари турнирни анъанавий давом эттиришга сўз бердилар.

Мурод АҲМЕДОВ.

СУРАТЛАРДА: «Матонат—1» жамоаси ўйинчилари бош соврин билан; беллашувларнинг қизғин дамларидан лавҳалар.

ҒОЛИБГА—УЙ КАЛИТИ

ЭРКИН кураш бўйича Ўзбекистон Республикасининг илк бор ўтказилган мустақил чемпионати ҳам ниҳоясига етди. Ҳозирги иқтисодий қийинчилик пайтида йирик мусобақа ўтказиш у ерда турсин бирон бир тадбирни ташкил этиш осон иш эмас. Аммо шундай бўлишига қарамасдан эркин кураш бўйича республика чемпионатининг ўтказилишини эшитиб бир эмас бир нечта ишлаб чиқариш корхоналари унга ҳомийлик қилишга розилик билдиришди. Энди сизларни ҳомийлар ким эканлиги билан таништирмоқчимиз. Олмалиқдаги «Комплекс—2» ширкати, Ўзбекистон—Бельгия қўшма корхонаси (бош директори Аҳрор Рўзиев), «Лидер» спорт-соғломлаштириш корхонаси ва «Ватанпарвар» газетаси.

Уч кун давом этган мусобақаларда қуйидагилар ўз вазн тоифасида ғолиб бўлишди.

48 килограммгача вазнда Ҳидоятов, 51 килограммгача полвонлар орасида Ғафуров, шунингдек, 57, 62, 71, 82, 90, 100, 130 килограммлилар ўртасида Г. Исмоилов, Р. Атаулин, Ф. Муртазин, А. Хипчаков, И. Иброҳимов, В. Телегин, Параденколар зафар қучишди.

«Ватанпарвар» газетаси ғолибларни бир йиллик обуна абонементи билан сийлади. А. Рўзиев бошчилик қилаётган қўшма корхона эса мусобақага 100 минг сўм ўтказиб берди. Шунингдек, мутлақ чемпионга шаҳар марказида бунёд этилган бир хонали уйнинг калитини топширишди.

Ўзбекистон чемпионати кўплар ўйлагандек номигагина ўтказилди эмас. Халқнинг соғлиғини ўйлайдиган, спортимиз равнақи тўғрисида қайғурадиганлар уни ҳар қачонгидан ҳам уюшган, ибратли қилиб ўтказишди. Биз чемпионат ташкилотчиси ва ҳомийларидан бунинг учун хурсандмиз.

Маҳмуд ҲАМРОЕВ.

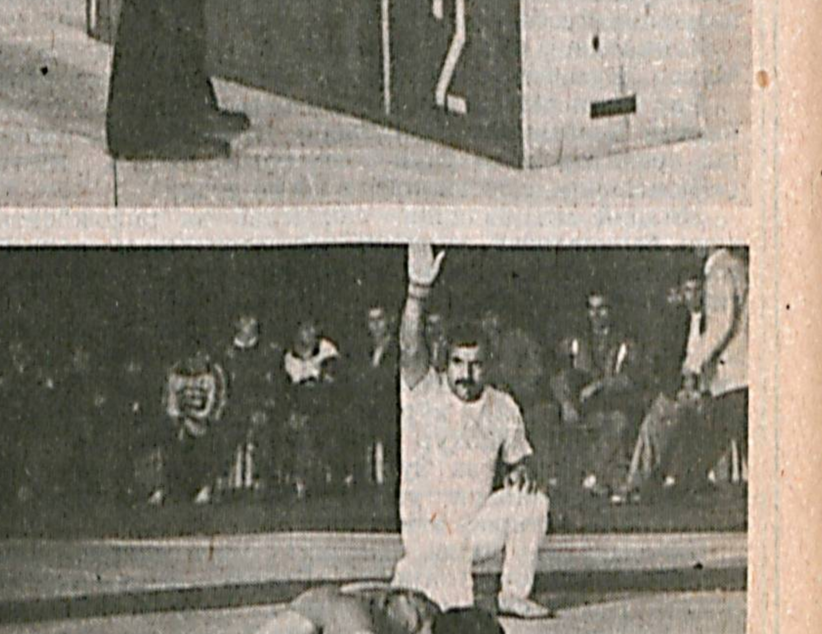

СУРАТЛАРДА: енгил вазнлилар ўртасида ғолиблар тақдирланмоқда; гилам устида энг кучлилар.

Алимурод Мамадаминов суратлари.

1-Тошкент Давлат тиббиёт институти ректорати, стоматология факультети, жарроҳлик касалликлари кафедраси ходимлари ассистент С. М. Мирзоидовга рафиқаси **Раънохон МИРЗОИДОВАнинг** бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этадилар.

Спорт — Спорт — Спорт — Спорт

Муҳаррир Эркин ЭРНАЗАРОВ.

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва «Тошкент оқшоми» журналистларининг жамоаси

Тошкент оқшоми

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76, хатлар — 33-29-70, 32-53-79; эълон ва тижорат хабарларини жойлаштириш масалалари бўйича 32-81-42, 32-55-34, 33-56-67.

Эълонлар ва тижорат хабарлари аниқ ва тўғрилиги учун жавобгарлик уларни берган ташкилот ва шахслар зиммасидадир.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концернининг босмахонаси.

Нашр кўрсаткичи 64690 ■ Босмага бериш вақти 11.30 ■ Босмага берилди 12.30. Буюртма Г — 518 ■ 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10